

viena žinutė - apie Amerikos lietuvių bitininką A. Baublį (g. 1867), plaukiantį į Lietuvą, į savo Salovartės kaimą, padėti bitininkauti²⁵.

„Vytaute“ buvo skelbiama laivo gyvenimo kronika, naujienos, humoras. Kelionės pabaigoje laikraštelyje skelbtos padėkos ir kiti pareiškimai. Matyt, paskutiniai numeriai buvo spausdinami ir naktį, nes Amerikos linijos akredituoto atstovo J. Smitraus padėka pradėta spausdinti birželio 4 dieną, o baigta kitos dienos numeryje²⁶. „Vytauto“ redakcija dėkoja prie spausdinimo prisidėjusiai J. Smitrienei ir neįvardintam vaikinui. Skandinavijos-Amerikos transporto kompanijai dėkojama „už pavelijimą ir popierių“²⁷. „Vytauto“ redaktorius, įvertindamas savo darbą, apgailestauja dėl laikraščio turinio menkumo ir netobulumų, užsimena apie nedidelį tiražą, tačiau tikslaus skaičiaus nepateikia.

²⁵ Lietuviški periodiniai leidiniai, 1823-1940. - Vilnius, 1993 [i.e. 1994]. - 1099 p.

²⁶ Lietuvių periodinės spaudos kolekcija. - Klaipėda, 1936/37. - P. 10.

²⁷ LNB RS. F46-41, p. 61.

²⁸ LMB RS. F46-66.

²⁹ Lietuviškas laikraštis plaukiant per vandenyną / J.J. // Diena. - 1931, birž. 28 (Nr. 28 (Nr. 26)), p. 7.

³⁰ Tamošiūnas J. Lietuviškų periodinių leidinių bibliografija, 1983-1993. - Kaunas, 1994 (ir. 4590).

³¹ Ekskursantas. - 1929, Nr. 1 (gegužės 20) - 9 (gegužės 29).

³² Ambraziejus J. Žodis skaitytojams // Ekskursantas. - 1929, Nr. 1, p. 1.

³³ Lietuvių enciklopedija. - Bostonas, 1958. - T. 16, p. 515.

³⁴ Neužmiršk Lietuvos. - Kaunas, 1927. - 236, [28] p.

³⁵ Lietuvis - naujos tikybos kūrėjas // Diena. - 1929, rugs. 29 (Nr. 60), p. 5.

³⁶ Šio vakaro koncertas // Ekskursantas. - 1929, Nr. 4, p. 1.

³⁷ Ramanauskas V. Lietuviškas apaštalas // Būdas žemaičių. - 1998, gruod. 8, p. 6.

Keliautojai planavo bendras ekskursijas, išvykas, kai kurie net žadėjo likti Lietuvoje, bet dauguma grįžo į Ameriką, „kur jie susikūrė sau antrą tėvynę ir pirmosios neužmiršdami“²⁸. Kelis šios ekskursijos metu laive „Oskar II“ leistus laikraščio „Vytautas“ egzempliorius gavo dovanų Kauno savaitraščio „Diena“ redakcija ir paskelbė apie tai straipsnį su 1930 metų gegužės 29 dienos numerio nuotrauka²⁹.

Daugiau panašaus pobūdžio leidinių nepavyko rasti, bet gal jie ir egzistuoja. Remtis leidimo vietų rodyklėmis šiuo atveju keblu, nes sunku nurodyti kelionės metu Atlanto vandenyne leistų leidinių tikslią leidimo vietą. Kelioniniai laikraštėliai, žinoma, neprilygsta laikraščiams, padariusiems įtaką lietuvių tautos ugdymui, tačiau savo tikslus - kelionės metu informuoti, telkti grįžtančius į Lietuvą - įvykdė.

³⁸ Čikagiečių aukos Lietuvai // Ekskursantas. - 1929, Nr. 2, p. 2.

³⁹ Šio vakaro programa // Ekskursantas. - 1929, Nr. 5, p. 2.

⁴⁰ Lietuvos kurortai ir vasaravimo vietos // Ekskursantas. - 1929, Nr. 9, p. 2.

⁴¹ Aukų sąrašas // Ekskursantas. - 1929, Nr. 9, p. 1.

⁴² Pirmasis lietuvių laikraštis plaukiojantis Atlanto vandenyne „Ekskursantas“ // Lietuvos keleivis. - 1929, birž. 5 (Nr. 127), p. 2.

⁴³ MAB RS. F12-2211.

⁴⁴ „Lietuviais esame mes gimę...“ // Vytautas. - 1930, geg. 26, p. 1.

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Lietuvių enciklopedija. - Bostonas, 1959. - T. 18, p. 471.

⁴⁷ Dievas // Vytautas. - 1930, geg. 30, p. 1.

⁴⁸ Dievo vardas įvairiose kalbose // Vytautas. - 1930, geg. 30, p. 1.

⁴⁹ Žinios // Vytautas. - 1930, geg. 30, p. 1.

⁵⁰ Širdingas padėkos žodis // Vytautas. - 1930, birž. 4/5, p. 1-2.

⁵¹ „Šiuomi turiu tarti...“ // Vytautas. - 1930, birž. 5, p. 1.

⁵² Kaip keliauja Lietuvon amerikiečiai / Six. // Diena. - 1930, liep. 20 (Nr. 28), p. 5.

⁵³ Ten pat.

Summary

First Lithuanian Daily Issued in the Atlantic Ocean – „Ekskursantas“ (*Excursionist*)

Danguolė NARKEVIČIENĖ

During the preparation of the publication „Lietuvos bibliografija. Serija B“ (*Lithuanian Bibliography. Series B*), earlier announced information is being specified and periodical publications are found, the place of location of which was not known. One of such discoveries induced to get interested in the publications, which have been edited and issued under non-traditional circumstances, i.e., in the ship during the voyage. Travelogues had their own purposes - to inform and mobilize during the trip everyone returning

back to Lithuania and such newspapers succeeded to fulfil their task. The article discusses three mimeographed newspapers - „Ekskursantas“ (1929), „Vytautas“ (1930) and „Ekskursantų trimitas“ (*The Excursionists' Trumpet*) (1931). The latter is known from other sources. The first daily, which was issued in the Atlantic ocean was „Ekskursantas“. It is deposited in the Library of the Lithuanian Academy of Sciences.

UDK 808.82-313.21

„Lietuviškieji slapyvardžiai“: išvados ir problemos

Jonas MAČIULIS

Bibliografijos ir knygotyros centras, K. Sirvydo 4, 2600 Vilnius

Slapyvardžių identifikavimo svarba ir reikšmė buvo suvokta jau seniai. Tai rodo pasaulinė praktika, sukaupia aiškinant ir publikuojant slapyvardžių sąrašus, sąvadus, žodynus¹. Lietuvos bibliografams, spaudos, kultūros, politikos tyrinėtojams jau nuo S. Baltramaičio laikų taip pat buvo aišku, jog slapyvardžių atskleidimas turi didžiulės reikšmės ne tik bibliografijai, bet ir kultūros istorijai, mokslui, šalies visuomeninio politinio gyvenimo pažinimui, kai kurių asmenybių įnašo į paminėtas sritis nustatymui. Pirmasis šį uždavinį nuosekliai ėmėsi įgyvendinti Vaclovas Biržiška² „Lietuvių bibliografijos“ tomuose, aprėpiančiuose lietuviškąją spaudą iki 1910 metų, bei specialiaame leidinyje „Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės“ (Kaunas, 1943), registruojančiame slapyvardžius iki 1914 m.

Pokario metais rengiant Lietuvos bibliografijos leidinius - A serijos „Knygos lietuvių kalba“ I tomą, „Didžiojo Tėvynės karo laikotarpio Lietuvos TSR spauda“ (1955) ir „Lietuvos TSR žurnalų ir laikraščių straipsniai, 1940-1941“ (1958), paaiškėjo, kaip sunku išsiaiškinti, kas yra tikrasis slapyvardžiu pasirašytos knygos ar straipsnio autorius. „Knygų lietuvių kalba“ pagrindinis slapyvardžių identifikavimo šaltinis buvo V. Biržiškos darbai, tuo tarpu aprašant 1940-1941 metų ir karo laikų spaudą teko pasikliauti sudarytojų atmintimi, klausinėti tuo metu rašiusių žmonių, kurie taip pat toli gražu ne viską prisiminė. O juk tiek nedaug metų buvo praėję nuo bibliografuojamo laikotarpio.

Šios patirties paakintas tuometinis Knygų rūmų (toliau KR) direktorius Antanas Ulpis 1956 metais „Tiesoje“ kreipėsi į Lietuvos visuomenę, leidyklų, periodinių leidinių redakcijas, ragindamas rinkti, prisiminti savo bei kitų

slapyvardžius ir žinias apie juos pateikti KR³. O pastarųjų funkcija - kaupti slapyvardžius kartotekose, registruoti ir, autoriams sutikus, atskleisti bibliografiniuose leidiniuose.

Maždaug tuo pat metu slapyvardžių klausimu pradėjo diskutuoti ir lietuvių išeivija. Tiesa, tikslas buvo kitas - pagėdinti tuos, kurie, prisidengę slapyvardžiais, kritikavo egzodo beletristiką ir publicistiką, skleidė negatyvų požiūrį į besilaikančius kiek kitokių požiūrių. Štai žinomas publicistas ir kritikas Bronys Raila rašė, jog „slapyvardžių - pseudonimų ar anonimų - vartojimas kūrybos faktų kritikoje ar recenzijoje visuomet yra žalingas. Pirmia, jis neinformuoja visuomenės ir autoriaus, ko vertas pats vertintojas [...]. Antra, slėpimasis už slapyvardžių tvoros beveik visuomet skatina „draugišką“, reklaminių „kritiką“, įžūlų sąskaitų suvedinėjimą ar, atsipalaidavus nuo viešosios atsakomybės, - chuliganizmo, banditizmo ir tarzanizmo manieras“⁴. Panašiai slapyvardžiai išeivijoje buvo vertinami ir vėliau, aštuntojo dešimtmečio viduryje⁵. Netrukio ir visiškai priešingų nuomonių. Diskusija buvo užbaigta taikiai, perspausdinant „Europos lietuviųje“ ramų, pagrįstą istorine medžiaga žinomo Lietuvoje tekstologo ir redaktoriaus Aleksandro Žirgūlio straipsnį „Apie lietuviškus slapyvardžius“ iš jo knygos „Prie redaktoriaus stalo“ (Vilnius, 1979).

Bet grįžkime prie A. Ulpio straipsnio. Atrodo, kad į jo kreipimąsi buvo noriai atsiliepta. Prieškarinio ir tarybinio laikotarpio laikraščių bendradarbiai iki pat šios dienos primena aptariamojo sąvado rengėjams, kad anuomet žinios apie jų laikraščiuose ar žurnaluose vartotus slapyvardžius buvo pateiktos KR. Yra ir raštiškų paliudijimų. Štai 1999 metais išleistoje R. Mackonio knygoje „Senoji vilniečių

Lietuviškieji slapyvardžiai : medžiaga lietuviškųjų slapyvardžių sąvadui / Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Bibliografijos ir knygotyros centras ; atsakomoji redaktorė Regina Varnienė. - Vilnius : LNB BKC, 1995-1999.

T. 1: A-F / sudarytojai Jonas Mačiulis, Žiedūnė Zaveckienė. - 1995. - 299 p.

T. 2: G-M / parengė Jonas Mačiulis. - 1996. - 419 p.

T. 3: N-U / parengė Jonas Mačiulis (sudarytojas), Bronė Valickienė. - 1998. - 393 p.

T. 4: V-Ž. Papildymai. Taisyimai / parengė Jonas Mačiulis (sudarytojas), Bronė Valickienė. - 1999. - 457 p.

karta" rašoma: „Nežinau, kiek Karazija yra parašęs vien tik vedamųjų nuo 1922 iki 1928 metų, kai redagavo dažniau einančius laikraščius („Rytų Lietuva“, „Lietuvos rytai“ ir „Vilniaus aidas“). Straipsnių neskaiciavau. Surinkau man žinomus jo slapyvardžius, kuriuos atidaviau Lietuvos TSR knygų rūmams, tiksliau sakant, jų direktoriui A. Ulpiui. Jei kam reikės, pagal tuos slapyvardžius galės patikrinti Povilo Karazijos kūrybą, kuri, giliu mano įsitikinimu, mūsų publicistikos istorijoje sudaro didelį ir vertingą skyrių“⁶. Džiugu, kad A. Ulpio šeima neseniai, jau iš spaudos išėjęs „Lietuviškųjų slapyvardžių“ IV tomui, padovanojo Bibliografijos ir knygotyros centrui (toliau BKC) ilgai ir kruopščiai direktoriaus kaupimą lietuviškųjų slapyvardžių kartoteką, kurioje, beje, yra ir Mackonio informacija.

Buvo KR ir daugiau slapyvardžių tyrinėjimo entuziastų. Štai 1986 m. gruodžio mėn. vykusioje bibliografų konferencijoje Albertas Ruzgas, buvęs šios įstaigos Periodinių leidinių retrospektyviosios bibliografijos skyriaus vedėjas, teigė jau 20 metų tyrinėjus slapyvardžius ir po trejų ketverių metų baigsiąs rengti ikitarybinės, o vėliau - ir tarybinės spaudos slapyvardžių žodynus⁷.

„Lietuviškųjų slapyvardžių“ leidinių rengimas

Atėjo 1990 metai - Lietuvos socialinio politinio, tautinio, kultūrinio atgimimo metai. Suintensyvėjo ir bibliografijos darbas (A serijos „Knygos lietuvių kalba“ III tomo, C serijos „Lietuviškų periodinių leidinių publikacijos“, personalinių ir kai kurių leidinių bibliografijų bei bibliografinių rodyklių rengimas), lituanistinio palikimo publikavimas, monografijų apie įvairius visuomenės, kultūros veikėjus, rašytojus leidimas ir pan. Į šį darbą įsitraukė ne tik didžiosios Lietuvos bibliotekos, mokslo ir mokymo įstaigos, bet ir pavieniai asmenys. Slapyvardžių aiškinimosi darbas pasidarė dar aktualesnis negu anksčiau. Maža to - dar akivaizdžiau iškilo apibendrinto veikalo apie slapyvardžius, kitaip sakant, lietuviškųjų slapyvardžių sąvado, reikalingumas. A. Ruzgo žadėtieji žodynai nepasirodė. O prasidėjus Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (toliau LNB), kurios padaliniu jau buvo tapę KR (dabar BKC), kompiuterizavimui, susidarė palankios sąlygos slapyvardžius sisteminti. Todėl prie LNB pradėjusi veikti Nacionalinės spaudos retrospektyviosios bibliografijos redaktorių kolegija 1992 m. gruodžio 9 d. posėdyje pavedė BKC pradėti kaupti kompiuterinę slapyvardžių duomenų bazę ir jos pagrindu atskirais tomiais leisti medžiagą lietuviškųjų slapyvardžių sąvadui.

Tuo metu BKC dirbusi doc. Žiedūnė Zaveckienė suregistravo esamus slapyvardžių šaltinius - rankraščius, kartotekas, archyvus⁸. Žinoma, iki šių dienų tų šaltinių apimtys gerokai padidėjo. Pavyzdžiui, BKC slapyvardžių kartoteka išaugo dvigubai. Deja, kai kurie Ž. Zaveckienės minimi šaltiniai jau yra dingę. Štai JAV lietuvių visuomenės veikėjo Jono Kaškaičio atskleistą slapyvardžių kartoteką,

saugota Partijos istorijos instituto archyve (dabar Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, LVOA), reorganizacijos metu kažkur užsimetė. O juk joje buvę apie 1000 kortelių su užfiksuotais „Laisvės“, „Kovos“, „Keleivio“ ir kitų JAV lietuvių leidinių slapyvardžiais. Reikia manyti, kad didžiuma jų vis dėlto buvo atskleista ir į „Lietuviškųjų slapyvardžių“ sąvadą pateko.

Kauno apskrities viešosios bibliotekos (toliau KVB) Nacionalinės bibliografijos grupės vadovas doc. Osvaldas Janonis „Bibliografijos žiniose“, aptardamas 1912-1914 metų lietuviškų periodinių leidinių publikacijų bibliografavimo patirtį, nagrinėjo ir kai kurias slapyvardžių atskleidimo metodikos problemas. Straipsnyje „Iš darbo su 1912-1914 m. provincijos korespondentų slapyvardžiais patyrimo“ kaip vieną rezultatyviausių priemonių jis vertino vietovardžių kartotekas, kuriose būtų pažymėta, iš kur buvo rašoma į laikraščius vienu ar kitu slapyvardžiu, bei bendros asmenvardžių ir slapyvardžių kartotekos sudarymą, nurodant autoriaus užsiėmimą bei gyvenamąją vietą. „Šių kartotekų duomenų koordinacija įgalina pasiekti gana neblogų rezultatų“, - teigė autorius, iliustruodamas konkrečiais pavyzdžiais⁹. Vėliau šias O. Janonio mintis papildė bei sukonkretino jo vadovaujamos grupės bibliografė Irena Bartašienė¹⁰.

O. Janonis minėto straipsnio išvados taip pat pateikė pasiūlymų dėl lietuviškųjų slapyvardžių sąvado rengimo. Jo nuomonė buvo tokia: slapyvardžių atskleidimo darbą reikia centralizuoti ir pradėti dirbti tik sudarius bendrą 1823-1917 metų lietuviškų periodinių leidinių korespondentų ir slapyvardžių kartoteką, o į kompiuterinę slapyvardžių duomenų bazę įtraukti ir atskleistus, ir neatskleistus slapyvardžius. 1993 m. pradžioje pradėjus svarstyti slapyvardžių kompiuterinės bazės sudarymo principus, paaiškėjo, kad toks uždavinys sunkiai įgyvendinamas. Kadangi „Lietuvos bibliografijos“ C serijos leidinius rengia kelios bibliotekos, o jų darbo metodai bei tempai skirtingi, tad sudaryti O. Janonio siūlomą bendrą kartoteką buvo labai sunku, vadinasi, ir įtraukti į duomenų bazę neatskleistus slapyvardžius buvo beveik neįmanoma. Laukti, kada visų bibliotekų kartotekos bus sujungtos į vieną, reiškė lietuviškųjų slapyvardžių sąvado išleidimą atidėti neribotam laikui.

Tačiau negalima pasakyti, kad tuo metu vykęs pokalbis slapyvardžių sąvado rengimo klausimu bei apskritai suintensyvėjęs lietuviškosios spaudos bibliografavimo darbas neturėjo įtakos šio sąvado rengimui. Pavyzdžiui, palyginę „Lietuviškuosius slapyvardžius“ su minėtu V. Biržiškos analogišku leidiniu, pastebėsime kitokią jo struktūrą bei pobūdį. „Lietuviškųjų slapyvardžių“ paantraštėje nurodyta, jog tai medžiaga lietuviškųjų slapyvardžių sąvadui. Toks leidinio pobūdis suponavo ir atitinkamą slapyvardžio įrašo (aprašo) struktūrą. Jį sudaro keturi laukai. Pirmajame ir antrajame lauke, kaip ir V. Biržiškos „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose ir slapyraidėse“, nurodomas slapyvardis ir juo pasirašęs

autorius bei pastarojo gyvenimo metai, tačiau slapyvardžių pasirašytų kūrinių lauke pateikiama kur kas daugiau informacijos, t.y. fiksuojami ne vieneri, o kiek galima daugiau laikraščio ar žurnalo leidimo metų, o kai žinoma, - ir numeriai ar datos. Be to, buvo įvestas ketvirtas laukas, kuriame surašyti visi šaltiniai, iš kurių paimtos žinios apie pirmajame lauke užfiksuotą slapyvardį. Tai daroma dėl keleto priežasčių. Pirmiausia dėl to, kad sąvado vartotojas galėtų rasti slapyvardžio priskyrimo tam ar kitam asmeniui motyvus, galėtų diskutuoti, jeigu jam atrodo kitaip. Antra, tai padėjo išvengti regimybės, neva visus slapyvardžius atskleidė sąvado rengėjai, ir išryškinti daugelio mokslininkų, publicistų, knygotyrininkų, bibliografų įnašą į slapyvardžių identifikavimo darbą. Tiesa, sąvade nepabrėžiama, kam priklauso to ar kito slapyvardžio dešifravimo prioritetas, bet iš ketvirtame lauke išvardintų šaltinių datų skaitytojas pats galės jį nustatyti.

„Lietuviškųjų slapyvardžių“ medžiagos statusas leido jo sudarytojams pateikti prie kai kurių slapyvardžių aprašų pastabas, nurodančias šaltiniuose pastebėtus netiksliai užrašytus slapyvardį, autoriaus pavardę, vardą, gyvenimo metus. Sąvado rengėjai pastabose reiškia ir savo abejones dėl slapyvardžio priklausomybės. Medžiagos statusas įgalino neapsiriboti nei kuriuo nors laikotarpiu, nei kuriais nors leidimais, žodžiu, nedaryti atrankos nei laiko, nei tematikos, nei spaudinio politinės krypties požiūriais. Todėl į sąvadą pateko visi rengėjų pastebėti atskleisti lietuviškieji slapyvardžiai. Tiesa, leidinyje tilpo ir tie, kurie buvo vartojami kitakalbėje spaudoje, leistoje Lietuvos teritorijoje, arba kuriais lietuviai pasirašinėjo užsienio spaudoje.

Galima išgirsti ir perskaityti, jog netiesiškai skelbti gyvo autoriaus slapyvardžius. Bet ši nuostata sunkiai įgyvendinama. Jos nesilaikė ir V. Biržiška. Nors jis 1943 m. paskelbė tik iki 1914 m. vartotus slapyvardžius, dauguma jų autorių dar tebebuvo gyvi, bet jų slapyvardžiai jau niekam nebebuvo paslaptis ar tabu. Juo labiau šiandien sunku rašyti ilgesnį laiką incognito. Leidžiama tiek daug spaudos, ištroškiosios sensacijų, jog beveik neįmanoma autoriams pasislėpti po slapyvardžio kaukę. Be to, šiuolaikiniai autoriai - taip pat ne iš kantriųjų. Pavyzdžiui, žurnalistai gana greitai ne be autorių pagalbos įminė, kad 1998 m. pasirodžiusio populiaraus trilerio „Keturiolika „Restitucijos“ dienų“ viršelyje nurodytas autorius Aidas Pelenis - tai buvusio diplomato Aido Puklevičiaus slapyvardis, o Elena de Strozzi, suintrigavusi skaitytojus meilės romanais „Galindijos princesė“, „Salve, Regina“, „Šiaurės rožė“, - tai Elena Strockienė. O štai Giedrius Rekašius, parašęs Edvino Kalėdos slapyvardžiu jau kelių laidų susilaukęs romaną „Nemylimi“ bei jo tęsinys, net konferencijose dalyvaudavo ir su žurnalistais kalbėdavosi kaukėtas, bet vis tiek buvo jų demaskuotas. Šie, kaip ir kiti šiuolaikiniai slapyvardžiai, kurie buvo identifiukuoti spaudoje arba kuriuos sąvado rengėjams pranešė patys autoriai, buvo įtraukti į leidinį.

„Lietuviškųjų slapyvardžių“ šaltiniai

Pirmiausia reikia paanalizuoti spausdintus šaltinius. Tai jau minėtas V. Biržiškos 1943 m. paskelbtas slapyvardžių sąrašas bei kitų autorių darbai, specialiai skirti slapyvardžių analizei, bibliografinės rodyklės ar bibliografijos bei biobibliografijos, enciklopedinio pobūdžio leidiniai, raštai, monografijos, straipsniai spaudoje ir pan. Jais remiamasi daugiausia.

Antra, svarbių žinių suteikė ir rankraštiniai šaltiniai. Iš jų reikšmingiausi - biobibliografinio žodyno „Lietuvių rašytojai“ II ir III dalys, A. Ulpio parengta „Vincio Kapsuko bibliografija“. V. Biržiškos 1941 m. spalio mėn. datuoti „Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės“. A. Maceikos sąrašas „Slapyvardžių ir slapyraidžių raktas“ (Niujorkas, 1973).

Trečia, „Lietuviškuosius slapyvardžius“ ženkliai praturtino pranešimai raštu ir žodžiu apie savo ir kitų asmenų spaudoje vartotus slapyvardžius. Daug jų pateikė užsienio lietuvių kultūros veikėjai J. P. Palukaitis (sąvade užfiksuotas 241 jo pateiktas slapyvardis, iš jų 200 - tik jo paliudyti), J. Gimbutas (68 - 33), K. J. Čeginskas (37 - visi jo paties). Gauta nemažai pranešimų ir iš Lietuvos žmonių. Pavyzdžiui, remiantis bibliografo Albino Degučio žiniomis, į „Lietuviškuosius slapyvardžius“ buvo įtraukti 64 slapyvardžiai, iš jų 36 - tik jo paliudyti. Literatūrologas Viktoras Alekna pranešė 94 (daugiausia tik jo paliudytus) slapyvardžius, Jonas Bulota - 45 (daugiausia 1940-1941 m. „Šluotoje“ vartotus slapyvardžius), Adolfas Jursėnas - 51 (daugiausia K. Binkio slapyvardžiu).

Ketvirtasis šaltinis - archyvai. V. Biržiška yra nurodęs, kad daugiausia patikimų žinių apie slapyvardžius jis yra radęs archyvuose¹¹. Tačiau šiuo metu padėtis yra kitokia. Šalyje dirba nepalyginamai daugiau negu tada bibliografų, knygotyrininkų, spaudos tyrinėtojų, besiremiančių archyvų duomenimis. Dubliuoti jų atliktą darbą būtų neracionalu. Todėl archyvų duomenys į sąvadą dažniausiai pateko netiesiogiai, o iš „Lietuvos bibliografijos“ A ir C serijos leidinių, kitų knygų. Išimtis - Lietuvos visuomenės organizacijų archyvas, nes nemaža dalis jo fonduose užfiksuotų slapyvardžių dar nebuvo paskelbti. Be to, jie išrinkti iš bylų, surašyti kortelėse ir abėcėlės tvarka sudėti specialioje kartotekoje.

Penktasis sąvado šaltinis - didžiųjų Lietuvos bibliotekų (LNB, KVB, VUB) asmenvardžių ir slapyvardžių kartotekos. Tiesa, jose, išskyrus KVB Nacionalinės bibliografijos grupės kartoteką, vyrauja iš knygų bei periodinės spaudos išrašyti slapyvardžiai, bet kartais pasitaiko tokių, kurių nepastebėjo BKC slapyvardžių kartotekos sudarytojai.

Galima nustatyti, kokią vietą kiekvieno šaltinio duomenys užima „Lietuviškųjų slapyvardžių“ sąvade. Didžiausią dalį sudaro V. Biržiškos veikaluose atskleisti slapyvardžiai - 6570 iš sąvade užfiksuotų 22 145, t.y.

29,9%. Iš V. Biržiškos „Lietuviškųjų slapyvardžių ir slapyraidių“ į sąvadą pateko 6102 slapyvardžiai, nors jų ten yra šiek tiek daugiau, Ž. Zaveckienės apskaičiavimu - 6400. Vieni iš jų šiuo metu jau nebepriskiriami V. Biržiškos nurodytiems asmenims, kiti netiksliai buvo jo užrašyti. Visi šie pakeitimai ir netikslumai nurodyti „Lietuviškųjų slapyvardžių“ pastabose, kurių sąvade iš viso yra 686. V. Biržiškos knygas su tam tikromis išlygomis galima laikyti pirminiais šaltiniais, t.y. tokiais, kuriuose slapyvardis buvo atskleistas pirmą kartą. Be to, negalima užmiršti, kad nemažai slapyvardžių buvo atskleista V. Biržiškos redaguojamose „Bibliografijos žiniuose“, leistose 1928-1943 metais.

Prie V. Biržiškos šliejasi Izidorius Kisinas, kurio fundamentaliose M. ir V. Biržiškų, A. Smetonos bibliografijose (Kaunas, 1931-1941), „Lietuviškų knygų sistematiniame kataloge“ (Kaunas, 1938) atskleista apie 570 slapyvardžių, iš jų apie 50% - pirmą kartą, o kai kurie iki šiol išlieka tik jo paliudyti.

Tarp 1169 slapyvardžių, atskleistų „Lietuvos bibliografijos“ A serijos leidinio „Knygos lietuvių kalba“ I ir II tomuose bei I tomo papildymuose (Vilnius, 1969-1990), yra gana daug naujų, nepamintų iki tol nei V. Biržiškos, nei kurio nors kito tyrinėtojo. Bet ir išleisus minėtuosius A serijos tomus, aprėpiančius knygas lietuvių kalba iki 1904 metų, vis dar pasitaiko atradimų, susijusių su šiuo laikotarpiu. Vienas retesnių - dr. Aušros Navickienės atskleistas 1829 m. išleisto rinkinio „Szeszes pasakas Symona Stanewiczės...“ prakalbos, pasirašytos „Lituwys J.J.W.“, autorius - Juozapas Volodzka¹². Tiesa, ne visi tyrinėtojai dar yra atkreipę dėmesį į šį faktą¹³.

Prie pirminių šaltinių priklauso ir bibliografinis leidinys „Lietuvos komunistų partijos spauda, 1917-1940“ (Vilnius, 1981-1985. T.1-2). Jame užfiksuoti 2264 slapyvardžiai, dauguma pirmą kartą. Nemažai šios politinės orientacijos autorių slapyvardžių yra atskleidę B. Pranskus, savo knygoje iš viso aptaręs arba bent paminėjęs daugiau negu 200 slapyvardžių.

Gana daug naujų slapyvardžių atskleidė KVB Nacionalinės bibliografijos grupės darbuotojai O. Janonis, R. Raišytė, I. Bartašienė, R. Tamulėnienė 1994-1999 m. išleistose „Lietuviškų periodinių leidinių publikacijų“ keturiose knygoje, aprėpiančiose 1912-1917 m. Lietuvos spaudą. Iš šiuose leidiniuose identifikuotų 2114 slapyvardžių 750 yra nauji. Be to, į sąvadą yra įtraukta dar apie 520, daugiausia O. Janonio (287) ir I. Bartašienės (124) naujai atskleistų slapyvardžių.

Reikia pažymėti, kad ir jau žinomų slapyvardžių identifikavimas nėra lengvas ar mechaniskas darbas. Žinant, kad ne vienas autorius pasirašinėjo tuo pačiu slapyvardžiu, kad jų inicialai ir slapyraidiškes neretai sutapo, reikėjo imtis jau anksčiau aptartų slapyvardžių atskleidimo metodikos, teksto analizės ir pan. Tačiau pabrėžiant kauniškių indėlių visai nenorima menkinti kitų C serijos leidinių sudarytojų

bei rengėjų, bibliografuojančių 1891-1893, 1898-1900, 1904-1905 metų lietuviškąją spaudą, nuopelnų. Tiesa, jie atskleidė žymiai mažiau naujų slapyvardžių, greičiausiai dėl to, kad to laikotarpio spauda V. Biržiškos yra daugiau ar mažiau aprašyta. Labai daug identifikuodami slapyvardžius yra nuveikę bibliografai, sudarydami personalines ar kai kurių leidinių bibliografijas ir bibliografijos rodykles. Iš jų ypač paminėtinos bibliografės Paulė Mikelinskaitė, Valerija Vilnonytė, Birutė Poškutė ir kt.

Negalima geru žodžiu nepaminti tų, kuriems slapyvardžių tyrimas buvo ne tik tiesioginio darbo dalis, bet ir hobis, savotiška aistra, kurie jų atskleidimui ir populiarinimui atidavė nemažą laiko ir kūrybinių jėgų. Pirmiausia tai neseniai amžinybėn išėjęs Julius Būtėnas, bibliografas, rašytojas, literatūros istorikas, žurnalistas ir t.t. Susidomėjęs slapyvardžiais dar ketvirtoje gimnazijos klasėje jis iš M. Gustaičio „Stilistikos“ išsirašė lietuvių rašytojų slapyvardžius ir tą sąrašą vėliau nuolat pildė¹⁴. J. Būtėnas parašė ir pirmąją studiją apie slapyvardžius lietuvių kalba. Knygoje „Pseudonimai, arba Slapyvardžiai“ (Vilnius, 1981) jis atskleidė slapyvardžių ištakas, raidą, formas, pasirinkimo priežastis, darybos ypatybes, visa tai gausiai iliustruodamas pavyzdžiais, aptardamas ar tik paminėdamas daugiau kaip 260 lietuviškųjų slapyvardžių. Ir kitose J. Būtėno knygoje gausu jo atskleistų slapyvardžių. Štai knygoje „Lietuvos žurnalistai“ (Vilnius, 1991) rašytojas atskleidė 130 slapyvardžių. Iš viso į sąvadą pateko apie 490 J. Būtėno identifikuotų slapyvardžių. Be to, J. Būtėnas buvo daugelio leidinių, pavyzdžiui, biobibliografinio žodyno „Lietuvių rašytojai“, konsultantas ar recenzentas ir praturtino juos tik jam žinomais slapyvardžiais. Nors ir būdamas garbaus amžiaus, bet tebeturėdamas šviesią atmintį, jis domėjosi ir „Lietuviškųjų slapyvardžių“ rengimu. Štai perskaitęs pirmąjį jų tomą rašytojas tuoj pat pranešė, kad jam neteisėtai priskiriamas slapyvardis J. Birštonietis. Juo „Moksleivių varpuose“ pasirašinėjęs Jurgis Blekaitis. Beje, kaip pamatysime vėliau, rašytojui ne kartą yra tekę paneigti jam priskiriamus slapyvardžius.

Daug slapyvardžių yra atskleidę lietuvių literatūros ir periodinės spaudos tyrinėtojas Leonas Gudaitis, daugelio knygų ir straipsnių apie Lietuvos prieskario spaudą autorius, Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių literatūros katedros vedėjas, žurnalo „Darbai ir Dienos“ mokslinis redaktorius. Į „Lietuviškųjų slapyvardžių“ sąvadą yra įtraukti 662 šio mokslininko identifikuoti slapyvardžiai. Apie 50% iš jų jis atskleidė pirmasis. Regis, slapyvardžiai L. Gudaičiui nėra tik priedas prie kitų literatūros ar spaudos istorijos faktų, slapyvardžių mįslės įminimą lemia ir jo talento prigimtis, kultūros faktų analizės metodas. Jo rašymo maniera, ypač knygoje „Teisybė daugiaveidė“ (Kaunas, 1998), galima palyginti su žymaus rusų rašytojo, tyrinėtojo, pasakotojo Iraklijaus Andronikovo kūriniais.

L. Gudaitis tarsi koks detektyvas veda skaitytoją per faktų, nuomonių, svarstymų, palyginimų brūzgynus, kol pagaliau padeda tašką, o kartais ir daugtaškį, taip ir neišsveddamas jo į dienos šviesą. Būdingas pavyzdys yra slapyraidių J.B., kuriomis buvo pasirašyta S. Nėries poemos „Eglė žalčių karalienė“ recenzija 1941 m. „Kultūros“ žurnalo antrame numeryje, aiškinimo peripetijos. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad ją parašė J. Būtėnas¹⁵, artimos poetei pasaulėžiūros rašytojas. Tačiau pats J. Būtėnas paneigė šią nuomonę, be mažiausios abejonės priskirdamas šią recenziją Bernardui Brazdžioniui, katalikiškų pažiūrų kūrėjui¹⁶. Kas buvo aišku J. Būtėnui, tas tapo problemiška L. Gudaičiui, perskaičiusiam recenziją. Jis kreipėsi į žinomus šalies bibliografus, poetės kūrybos tyrinėtojus, pagaliau parašė pačiam poetui B. Brazdžioniui. Šis kategoriškai pareiškė nerašęs ir negalėjęs rašyti S. Nėries kūrinio recenzijos dėl politinių motyvų. Tada L. Gudaitis įniko į recenzijos leksikos, stilistikos, poetikos analizę, pagaliau prisiminė slapyvardį J. Bivainis, kuriuo pasirašinėjo poetas Antanas Miškinis, bei bibliografo A. Ruzgo žodžius, jog poetas jam yra minėjęs savo kriptonimą J.B. Recenzijos autorius J.B. - Antanas Miškinis. Abejonių nebeliko¹⁷. Taigi ir „Lietuviškųjų slapyvardžių“ „Papildymų“ skyriuje atsirado atitinkamas įrašas. O štai slapyvardžio Ant. Ruggjūtis identifikavimo istorija kita. Kurį laiką L. Gudaitis manė, jog juo irgi pasirašinėjęs A. Miškinis. Remiantis tyrinėtojo informacija, šis slapyvardis poetui priskiriamas ir III „Lietuviškųjų slapyvardžių“ tome. Tačiau abejonės neapleido L. Gudaičio. Knygoje „Teisybė daugiaveidė“ jis aprašė tą odisėją, kurią nuėjęs padarė išvadą - kūrinio, išspausdinto Ant. Ruggjūčio slapyvardžiu „Naujosios Romuvos“ 1935 m. 24 numeryje, autorius - Alfonsas Keliuotis¹⁸. Argumentai įtikinantys, ir slapyvardį „Lietuviškųjų slapyvardžių“ rengėjams teko perkelti į „Taisyčių“ skyrių.

Negalima nepaminti ir žinomos bibliografės Dalios Gargasaitės. Dirbdama BKC Retrospektyviosios nacionalinės spaudos bibliografijos skyriaus vedėja ji buvo viena iš „Lietuviškųjų slapyvardžių“ sąvado leidimo iniciatorių. D. Gargasaitė labai domėjosi slapyvardžiais, ir ne tik dėl to, kad tai buvo jos tiesioginio darbo dalis. Turbūt jų tyrinėjimas kruopščiam ir monotoniškam bibliografės darbui suteikė tam tikros intrigos, romantikos. Ne vienas D. Gargasaitės straipsnis yra specialiai skirtas nežinomų autorių, prisidengusių slapyvardžiais, identifikavimui. Pavyzdžiui, ji polemizavo su žinomu literatūros istoriku V. Kuzmicku dėl Stelli slapyvardžio autorystės, su skaitytojais dalijosi atradėjos džiaugsmu, pavykus atskleisti dainos „Užaugau Pasvaly“ autorių. Neatsitiktinai ji ėmėsi sudaryti ir XVI-XIX a. anoniminės poezijos rinkinį „Giesmė muzikėlio“ (Vilnius, 1982) bei nustatyti nežinomus autorius. Sunku būtų tiksliai pasakyti, kiek D. Gargasaitė yra identifikavusi slapyvardžių. Iš jos plunksnai priklausančių straipsnių, bibliografijos rodyklių,

sudarytų knygų į sąvadą pateko 240 slapyvardžių, iš jų apie 60 ji atskleidė pirmoji. Betgi neužmirškime, kad ji buvo viena autorių fundamentalaus kelių tomų veikalų „Knygos lietuvių kalba“, kuriame identifiukuota daugiau negu 1160 slapyvardžių.

Kai kurie autoriai yra labai daug nuveikę tyrinėdami, bibliografuodami kurio nors vieno rašytojo, visuomenės veikėjo kūrybą. Štai Algis Samulionis identifikavo 149 B. Sruogos, Antanas Ulpis - 138 iš 170 V. Mickevičiaus-Kapsuko, Albinas Degutis 64 iš 82 P. Mašiot, Adolfas Juršėnas - 47 iš 66 K. Binkio, Jonas Petronis - 37 iš 49 P. Rusecko slapyvardžių, užfiksuotų sąvade. Be to, šie tyrinėtojai yra daugumos minėtųjų autorių slapyvardžių atskleidimo pionieriai. Pavyzdžiui, J. Petronis neseniai paskelbtoje P. Rusecko bibliografijoje¹⁹ atskleidė 16 naujų šio spaudos darbuotojo slapyvardžių. A. Juršėnas, rengdamas K. Binkio naują Raštų leidimą, jau atrado 30 iki tol nežinotų žymiojo poeto slapyvardžių.

Kai kurie tyrinėtojai, publicistai daug dėmesio yra skyrę tam tikros socialinės politinės orientacijos veikėjų slapyvardžių tyrinėjimui. Jie, pavyzdžiui, nemažai yra atskleidę JAV, Lotynų Amerikos kairiosios pakraipos lietuviškų knygų, periodinės spaudos slapyvardžių. Štai iš Vytauto Kazakevičiaus atskleistų ir sąvade išspausdintų 164 slapyvardžių didesnė dalis priklauso „Laisvės“, „Vilnies“ ir pan. leidinių autoriams. Antanas Zokas yra pateikęs apie 140 Lotynų Amerikos lietuvių kairiosios spaudos slapyvardžių.

Nemažai sąvade užfiksuota slapyvardžių ir tos lietuvių išeivijos dalies, kuri paliko Lietuvą dėl politinių motyvų baigiantis Antrajam pasauliniam karui, okupavus Lietuvą Tarybų Sąjungai. Kiek jų išspausdinta sąvade, sunku pasakyti, nes kompiuterinėje slapyvardžių bazėje nėra pažymėtas nei autoriaus užsiėmimas, nei jo politinė orientacija. Todėl ši statistika gali būti tik apytikrė. Bet galima mėginti skaičiuoti, žinant, kiek slapyvardžių paskelbta sąvade iš tokių informatyvių ir atspindinčių šios išeivių dalies kultūrinę veiklą darbų, kaip monografija „Lietuvių egzodo literatūra, 1945-1990“ (Čikaga, 1945; Vilnius, 1990; red. K. Bradūnas ir R. Šilbajoris: identifiukuota 114 slapyvardžių), bibliografijos rodyklės „Lietuvių išeivijos knygos, 1945-1992“ (Vilnius, 1993; sudaryt. S. Vėlavičienė ir kt., 68 slapyvardžiai), „Aidai, 1944-1991“ (Vilnius, 1996; sudarė B. Poškutė, 140 slapyvardžių), „Metmenys : kn. 1-65“ (Vilnius, 1996; sudarė I. Adomavičienė, 32 slapyvardžiai), autobiografijų knyga „Egzodo rašytojai“ (Vilnius, 1994; parengė A.T. Antanaitis ir A. Mickienė, 68 slapyvardžiai), V. Kulboko studija „Lietuvių literatūrinė kritika tremtyje“ (Roma, 1982-1987, t. 1-2, 22 slapyvardžiai), A. Nykos-Niliūno straipsnių rinkinys „Temos ir variacijos“ (Vilnius, 1996, 20 slapyvardžių), J. P. Palukaičio knyga „Lietuvių periodika Vakarų Europoje, 1944-1952“ (Vilnius, 1993, 13 slapyvardžių), minėtos J. Gimbuto, J. K. Palukaičio, K. J.

Čeginsko informacijos, Kazio Barėno straipsnis savaitraštyje „Literatūra ir menas“ (1998, Nr. 40). Žinoma, kai kurie slapyvardžiai šiuose šaltiniuose kartojasi, tačiau susumavus galima pasakyti, jog iš minėtųjų knygų ir informacijų į sąvadą pateko 661 slapyvardis. Turint omenyje, kad ir kai kurie kiti šaltiniai, kuriais rėmėsi sąvado rengėjai, minėjo egzodo autorių slapyvardžius, galima teigti, jog į „Lietuviškuosius slapyvardžius“ pateko apie 800-850 egzodo veikėjų, rašytojų, publicistų, kritikų ir kt. slapyvardžių.

Sąvade užfiksuota apie 360-370 slapyvardžių, kuriais pasirašinėjo Mažosios Lietuvos rašytojai, visuomenės veikėjai ar kiti žmonės. Iš šio skaičiaus apie 140 yra atskleidę prof. Domas Kaunas. Žymusis mokslininkas knygotyriminkas, parašęs daugybę straipsnių ir knygų apie to krašto šviesuolius, tarp jų ir fundamentaliąją studiją „Mažosios Lietuvos knyga“ (Vilnius, 1996), pasižymi išskirtiniu dėmesiu kiekvienam spaudos faktui, todėl negalėjo nemačiomis prabėgti net pro mažos apimties straipsnelio slapyvardį ir nepamėginti įminti jo autoriaus.

Gali kilti klausimas, kodėl pateikiant duomenis, kiek kuriame šaltinyje buvo aptikta slapyvardžių, nebuvo paminėtos enciklopedijos. Todėl, kad jos, kaip ir kiti enciklopedinio pobūdžio veikalai, kartoja daug tų pačių faktų, taigi ir slapyvardžių (žr. 1 lentelę).

Iš viso iš išvardintų šaltinių į „Lietuviškuosius slapyvardžius“ įtraukti 3628 nepasikartojantys slapyvardžiai. Dauguma jų patvirtinti dar ir kitų šaltinių. Kai kurie slapyvardžiai yra analizuojami ar bent minimi keliuose, o kartais net keliolikoje šaltinių. Visi jie buvo įtraukti į „Lietuviškųjų slapyvardžių“ ketvirtąjį, t.y. šaltinių, lauką, nes tai yra tam tikras autoriaus ar kūrinio populiarumo, aktualumo, reikšmingumo rodiklis, be to, liudija, jog šiuo slapyvardžiu pasirašinėjo būtent tas, o ne kitas autorius. Žinoma, jei ne akiai buvo nurašinėjama iš vieno leidinio į kitą. Tokio pavojaus yra, ypač dabartiniu metu, kai tiek daug leidyklų ir norinčiųjų rašyti. Be abejo, ši pastaba netaikoma mokslinėms studijoms, akademiniam raštų leidimams. Jie kruopščiai rengiami. Kaip pavyzdį

čia norisi paminėti A. Vaitiekūnienės parengtus V. Kudirkos Raštus (Vilnius, 1989-1990). P. Subačiaus parengtą S. Gimžausko „Lietuvos bicziuolį“ (Vilnius, 1996). T. Bikinaitės studiją „Vienužis“ (Vilnius, 1996). Juose argumentuotai paneigiami įsigalėję stereotipai dėl kai kurių kūrinių ir slapyvardžių priskyrimo minėtiems rašytojams.

Šių ir analogiškų veikalų taisymai ir tikslinimai atsispindi „Lietuviškųjų slapyvardžių“ tomuose. Tačiau jei, mokslininkams paneigus vieną slapyvardžio autorių, kitas nenurodomas, tai šis slapyvardis arba visai nebuvo įtrauktas į „Lietuviškuosius slapyvardžius“, arba prie jo yra parašytas klausukas, o pastabose pažymėta, jog yra ir kitų nuomonių. Kitaip teko reaguoti tais atvejais, kai akademinį raštų (pavyzdžiui, Vaižganto) ar kitų solidžių leidinių rengėjai be komentarų praleido pasirašytus slapyvardžiais straipsnius, priskiriamus žinomų šaltinių (pavyzdžiui, V. Biržiškos „Lietuviškųjų slapyvardžių ir slapyraidžių“) jų publikuojamiems ar bibliografuojamiems autoriams. Kadangi praleidimo priežastis nežinoma (gal straipsnis nereikšmingas, gal leidėjai nustatė, jog jis analizuojamam autoriui nepriklauso), tai „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“ laikomasi ankstesnių šaltinių (pavyzdžiui, V. Biržiškos) nuomonės.

Gana daug „Lietuviškųjų slapyvardžių“ šaltinių sąraše nurodyta kūrinių (monografijų, atsiminimų, ontologijų, rinkinių), kuriuose analizuojama pokario metų ginkluoto pogrindžio veikla ir spauda, tremtinių kūryba. Pavyzdžiui, iš V. Gasiliūno parengtų „Broniaus Krivicko raštų“ (Vilnius, 1999) bei V. Gasiliūno ir P. Mikelinaitės sudarytos bibliografinės rodyklės „Bronius Krivickas“ (Vilnius-Pasvalys, 1999) į „Lietuviškuosius slapyvardžius“ įtraukta 20 šio poeto ir partizaninio pasipriešinimo dalyvio slapyvardžių. Tiek pat leidinyje yra ir rezistento Stasio Stungurio slapyvardžių, kuriais jis pasirašinėjo pogrindinėje spaudoje - „Aušroje“, „Perspektyvose“ ir kt. Iš ontologijų „Benamiai“ (Vilnius, 1989; sudaryt. L. Gudaitis) ir „Tremtinio Lietuva“ (Vilnius, 1990; sudaryt. J. Laurušas) į sąvadą pateko 25 tremtinių slapyvardžiai, kiti - iš išspausdintų rezistentų, tremtinių prisiminimų ir kt.

1 lentelė

Šaltinio pavadinimas	Leidimo vieta, metai	Į sąvadą įtrauktų slapyvardžių skaičius	Naujų slapyvardžių skaičius (nepaminėtų anksčiau išvardintuose šaltiniuose)
1. Lietuviškoji enciklopedija, t. 1-10 : A-J	Kaunas, 1934-1944	917	-
2. Lietuvių enciklopedija, t. 1-37 : A-Ž	Bostonas, 1953-1985	1833	916
3. Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija, t. 1-3 : A-Ž	Vilnius, 1966-1971	1032	779
4. Vanagas V. Lietuvių rašytojų sąvadas	Vilnius, 1996	209	91
5. Knygotyra : enciklopedinis žodynas	Vilnius, 1997	206	82
6. Žumalistikos enciklopedija	Vilnius, 1997	306	80
7. Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai, t. 1 : A-M	Vilnius, 1998	151	36

Į sąvadą stengtasi įtraukti ir tuos pogrindžio kovų dalyvių slapyvardžius, kuriais buvo pasirašinėjami partizanų dokumentai (protokolai, atsišaukimai, pranešimai ir t.t.), nes jie šiandien aktualūs daugeliu požiūriu ir yra tapę mokslinių tyrimų objektu. Tačiau partizanų ir rezistentų slapyvardžių registravimas ir sisteminimas tik prasideda. Reikia tikėtis, kad kada nors bus išleistas atskiras sąrašas, kuriame šio pobūdžio slapyvardžiai bus pateikiami diferencijuotai, t.y. suskirstyti į grupes, atsižvelgiant į tai, ar jais buvo pasirašinėjama pogrindinėje spaudoje, ar partizanai jais buvo pasivadinę vien dėl konspiracijos.

„Lietuviškųjų slapyvardžių“ žodyno turinys

Iš viso žodyne yra 22 145 slapyvardžių aprašai. Aprašą sudaro šie elementai: slapyvardis (slapyraidė); autoriaus pavardė, vardas bei gyvenimo metai (jei žinomi); leidinys, kuriame buvo pasirašinėjama ar kuris buvo pasirašytas šiuo slapyvardžiu; šaltiniai, iš kurių paimtos žinios apie slapyvardžius. Stengtasi į vieną aprašą sudėti tam pačiam autoriui priklausančius identiškus slapyvardžius, besiskiriančius tik tuo, kad vienu atveju rašomas vardas, kitu - vardo pirmoji raidė ir pan. Pavyzdžiui, Gulbinas J., Gulbinas Jonas.

Kas gi daugiausia vartojo slapyvardžių? 2 lentelėje nurodyti autoriai, pasirašinęję daugiau negu 80 slapyvardžių.

Įdomu pažymėti, keliais slapyvardžiais pasirašinėjo kai kurie kiti žymūs Lietuvos žmonės. Pavyzdžiui, Avižonis Petras - 64, Bagdonas Juozas - 73, Basanavičius Jonas -

2 lentelė

Pavardė, vardas	Gyvenimo metai	Į sąvadą įtrauktų slapyvardžių skaičius	Slapyvardžių skaičius BiržLSS*
1. Grinius Kazys	1866 - 1950	241	217
2. Mickevičius-Kapsukas Vincas	1880 - 1935	170	50
3. Sruoga Balys	1896 - 1947	149	8
4. Šalčius Matas	1890 - 1940	144	11
5. Angarietis Zigmas	1882 - 1940	121	11
6. Biržiška Mykolas	1882 - 1962	120	37
7. Stiklius Kostas	1880 - 1962	107	91
8. Šarmaitis Romas	1909 - 1995	105	-
9. Vileišis Jonas	1872 - 1942	97	40
10. Mašiotas Pranas	1863 - 1940	88	28
11. Biržiška Vaclovas	1884 - 1956	87	19
12. Janulaitis Augustinas	1878 - 1950	87	67

* Biržiška V. Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės. - Kaunas, 1943.

44, Bielinis Kipras - 44, Biliūnas Jonas - 42, Binkis Kazys - 66, Boruta Kazys - 33, Cvirka Petras - 79, Gabrys-Paršaitis Juozas - 38, Galauė Paulius - 25, Gira Liudas - 75, Jablonskis Jonas - 63, Jakštas Adomas - 67, Jurginis Juozas - 58, Korsakas Kostas - 48, Kudirka Vincas - 33, Landsbergis-Žemkalnis Gabrielius - 27, Maironis - 30, Matulaitis Stasys - 44, Mykolaitis-Putinas Vincas - 20, Pakalniškis Kazimieras - 41, Petkevičaitė-Bitė Gabrielė - 47, Požėla Karolis - 76, Rimka Albinas - 38, Ruseckas Petras - 49, Smetona Antanas - 39, Šaulys Jurgis - 54(33), Šliūpas Jonas - 46, Vanagaitis Jonas - 52, Vėgėlė Adolfas - 73, Višinskis Povilas - 74, Žemaitė - 24 ir t.t.

Nurodytas slapyvardžių kiekis nereiškia, kad būtent tiek jų turėjo čia išvardinti autoriai. Jis tik liudija, kiek kurio nors autoriaus slapyvardžių užfiksuota „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“. Ne vieno iš jų dar neparašytos išsamios bibliografijos, „Lietuvos bibliografijos“ C serijos leidiniai dar nėra aprėpę visos lietuviškos periodinės spaudos, leistos iki 1917 m., o ėjusi 1918-1940 m. tik pradėta bibliografuoti. Jei pažvelgsime į 2 lentelę, suprasime, kodėl būtent joje išvardinti autoriai pateko į dvyliktuką. Jie, kaip ir dauguma toliau paminėtųjų, rašė spaudos draudimo laikotarpiu ir po 1905-ųjų metų įvykių, kai pasirašyti tikrąja pavarde buvo pavojinga, be to, rašančiųjų buvo nedaug. Slapyvardžiai turėjo paslėpti autorių ir sudaryti regimybę, jog spaudos bendradarbių yra nemažai. Todėl ir buvo pratęsta nuo S. Daukanto einanti tradicija kuo įvairesniais slapyvardžiais pasirašinėti savo kūrinius²⁰. „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“, palyginti su V. Biržiškos „Slapyvardžiais ir slapyraidėmis“, yra žymiai daugiau slapyvardžių tų autorių, kurie jais pasirašinėjo ir po 1914-ųjų metų. Pavyzdžiui, V. Mickevičius-Kapsukas, Z. Aleksa-Angarietis rašė į vėliau atsiradusią komunistinę spaudą, daugiausia leista pogrindyje, todėl konspiracijos sumetimais vartojo slapyvardžius. O Balys Sruoga jais pasirašinėjo visai dėl kitų priežasčių. Jos yra išsamiai aptartos tyrinėtojų²¹. B. Sruogos slapyvardžiai - mistifikacijos, kaukės, kurių tikslas - sukelti polemiką, jau pačiu parašu išreikšti kritikuojamojo ir kritikuojančiojo santykį, pironizuoti ne tik aptariamą kūrinių, bet ir patį save; tai savotiška groteskiška autocharakteristika, vaidyba, kai aktorius greitai atpažįstamas arba apskritai niekam nėra paslaptis.

Prie slapyvardžių charakteristikos dar grįšime, dabar pateiksime duomenis (žr. 3 lentelę), kiek slapyvardžių pateko į „Lietuviškuosius slapyvardžius“ iš populiariausių periodinių leidinių.

Keletas pastabų dėl pateiktų skaičių. Pirmiausia reikia pasakyti, kad jie yra apytiksliai. „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“ yra nemažai įrašų, kuriuose periodinis leidinys tik įvardijamas, bet nenurodomi slapyvardžio vartojimo metai, nes duomenys paimti iš enciklopedinio

3 lentelė

Leidinio pavadinimas	Leidimo vieta	Leidimo metai	Slapyvardžių skaičius
Aidai	Broklinas	1944-	179
Ateitis	Kaunas	1911-1940	308
Aušra	Tilžė	1883-1886	190
Aušrinė	Kaunas	1910-1933	261
Jaunimas	Kaunas	1910-1936	177
Karys	Kaunas	1920-1944	1061
Kultūra	Kaunas	1923-1941	212
Lietuva	Kaunas	1919-1928	293
Lietuvos aidas	Kaunas	1917-1919; 1928-1940	478
Lietuvos ūkininkas	Vilnius	1905-1915	1537
Lietuvos žinios	Vilnius	1909-1915;	
	Kaunas	1922-1940	1142
Mokykla	Vilnius	1909-1914	93
Naujoji gadynė	Vilnius	1906	115
Naujoji Romuva	Kaunas	1931-1940	126
Šaltinis	Seinai	1906-1915	541
Šluota	Kaunas	1934-1936;	
	Vilnius	1940-1941; 1956-	97
Tėvynės sargas	Tilžė	1896-1904	264
Trimitas	Kaunas	1920-1940	191
Ūkininkas	Tilžė	1890-1905	888
Vairas	Kaunas	1914-1940	153
Varpas	Tilžė	1889-1905	558
Vienybė	Kaunas	1907-1915	335
Vienybė lietuvininkų	Broklinas	1886-1920	673
Vilniaus žinios	Vilnius	1904-1909	1135
Vilnis	Ryga	1913-1917	97
Viltis	Vilnius	1907-1915	900
Žarija	Vilnius	1907-1908	126
Žemaičių ir Lietuvos apžvalga	Tilžė	1890-1896	165
Židinys	Kaunas	1924-1940	107

publėdžio šaltinių, kadangi C serijos bibliografijos apima dar ne visus lentelėje nurodytus metus. Bet ir parengus bei išleidus visas „Lietuviškų periodinių leidinių publikacijų“ knygas, papildymams ir koregavimui dar liks vietos, pirmiausia dėl to, kad jose daroma laikraščiuose ir žurnaluose spausdintos medžiagos atranka. Galima sakyti, tik pirmojo lietuviško laikraščio „Aušra“ beveik visi slapyvardžiai yra atskleisti ir surašyti į „Lietuviškuosius slapyvardžius“, nes šis leidinys yra gana išsamiai tyrinėtas, ne kartą yra skelbti ir jo slapyvardžiai. Vienas iš paskutiniųjų darbų - išeivijos istoriko J. Dainausko sudarytas „Aušros“ slapyvardžių ir jų autorių sąrašas, išspausdintas tęstinio leidinio „Lietuvių tautos praeitis“ (Čikaga, 1983) VI tomo pirmojoje knygoje. Iš jo į sąvadą pateko 167 slapyvardžiai, o kai kas buvo pakoreguota bei papildyta. Pavyzdžiui, L. Gudaitis nustatė, jog baladė „Baltoji motyna“, išspausdinta 1886 m. 2 Nr. ir pasirašyta „Zoryna Gr.“, priklauso ne Uršulei Tamošiūnaitei, kaip iki

tol buvo spėjama ir ką pažymi J. Dainauskas, o lenkų poeti Zorynai Grot, vertėjas nežinomas²⁷.

Kiek slapyvardžių pateko į „Lietuviškuosius slapyvardžius“ iš kurio nors periodinio leidinio, priklauso nuo to, kaip intensyviai tas leidinys buvo tyrinėjamas. Kaip žinia, kiekvienu istoriniu periodu pirmenybė teikiama kurios nors politinės pakraipos ar pasaulėžiūrinės orientacijos spaudai. Pavyzdžiui, dėl visiems žinomų priešasčių tarybiniais metais gana detalai buvo išanalizuota pagrindinė komunistinė spauda, sudaryta išsami jos bibliografija. Todėl į „Lietuviškuosius slapyvardžius“ iš pagrindinės „Tiesos“ pateko 282 slapyvardžiai, iš „Komunisto“ - 278. Dabartiniu metu nemaža dėmesio skiriama egzodo, katalikiškajai ir pan. spaudai. Tai galima pastebėti pažvelgus kad ir į 3 lentelę.

Atskirai reikia pasakyti keletą žodžių apie „Kario“ žurnalą. Tai bene vienintelis prieškarinio žurnalas, kuris iki 1936 m., skelbdamas metinį priedą „Turinys“, nurodydavo ir slapyvardžiais pasirašytų straipsnių ar grožinių kūrinių autorius. Tikriausiai tam įtakos turėjo žinomi bibliografai Aleksandras Ružancovas ir Vytautas Steponaitis, aktyviai bendradarbiavę žurnale. Todėl „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“ yra užfiksuota 1061 slapyvardis iš „Kario“. Tarp jų yra ne tik eilinių kareivių, bet ir žinomų rašytojų bei publicistų slapyvardžių, kuriais jie pasirašinėjo tik šiame žurnale, ir karo veikėjų, įėjusių į Lietuvos istoriją, slapyvardžių.

Mūsų dienomis panašiai elgiasi mėnesinio laikraščio „Gimtinė“ redaktorius Kazimieras Račkauskas, reguliariai leidamas šio leidinio bibliografinės rodyklės, kuriose nevengia atskleisti ir slapyvardžių autorių. Būtų idealu, jei ir kitų periodinių leidinių redakcijos taip darytų. Teko skaityti „Vorutos“ laikraščio metinę straipsnių suvestinę. Panašią spausdina „Metai“ ir kai kurie kiti žurnalai. Deja, jose neteko aptikti atskleistų slapyvardžių. Gal taip daroma tam tikrais, pavyzdžiui, etiniais, sumetimais. O štai savo archyvais redakcijos privalėtų geriau rūpintis, juos kruopščiau kaupti ir saugoti, kad ateityje būtų galima nuodugniau tirti spaudą, taigi ir identifikuoti slapyvardžius. Tačiau tenka pasakyti, jog dažnai šiandieninės periodinės spaudos redakcijos stengiasi kuo greičiau atsikratyti susikaupusios medžiagos.

Slapyvardžių charakteristika

Nėra reikalo šiame straipsnyje išsamiau dėstyti lietuviškųjų slapyvardžių rūšių, darybos ypatumų bei vartojimo priešasčių. Apie tai galima pasiskaityti J. Būtėno, Ž. Zaveckienės, A. Žirgolio darbuose. „Lietuviškųjų slapyvardžiai“ patvirtina tyrinėtojų išvadą, jog slapyvardžių pasirinkimas susijęs su autorių gyvenimo aplinkybėmis, jų literatūrinio ar publicistinio darbo ypatybėmis ir tikslais, gimtųjų vietų pavadinimais, senelių, prosenelių pavardėmis ir pan.

Tikslinga atkreipti dėmesį tik į vieną kitą būdingesnę slapyvardžių bruožą, visų pirma atsakyti į klausimą, kokius slapyvardžius lietuviškosios spaudos autoriai pasirinkdavo dažniausiai ir kodėl. Tai susiję ne tiek su socialinėmis politinėmis, kiek su psichologinėmis priežastimis, kūrybos, ypač meninės, ypatybėmis. Kalbėti, pavyzdžiui, apie pavardės ir vardo pasirinkimo priežastis būtų naivu, nes tai ne nuo paties žmogaus priklauso. Tai greičiau charakterizuoja tėvus, parinkusius vienokį ar kitokį vardą. Slapyvardžio pasirinkimas ar parinkimas kitoks. Kūrėjas jį pasirenka sąmoningai, atsižvelgdamas į savo kūrybos tikslus, visuomenėje egzistuojančias vertybes, savo mentalitetą ir pan.

Pirmiausia - keletas minčių apie grožinių kūrinių autorių slapyvardžius, pasaulinėje literatūroje ypač paplitusius romantizmo epochoje. Juos prancūzai vadina „nom de plume“, anglai - „pen name“, lietuviškas šių žodžių samplaikas atitiktum būtų „plunksnavardis“²⁸. Tai ne tie slapyvardžiai, kuriais autorius pasirašinėjo tik kai kuriuos savo kūrinius (tokius gausiai vartojo Balys Sruoga, Kazys Boruta, Petras Cvirka). Tai tie slapyvardžiai, kurie iš esmės pakeitė tikrąją pavardę, kuriais autoriai pasirašinėjo svarbiausiąją savo kūrybos dalį ir kuriais įsitvirtino tautos sąmonėje. Tai Jonas Aistis (Jonas Aleksandravičius), Alė Rūta (Elena Nakaitė-Arbačiauskienė), Jovaras (Jonas Kriksčiūnas), Lazdynų Pelėda (Sofija Ivanauskaitė-Pšibiliauskienė) ir Marija Ivanauskaitė-Lastauskienė, Liūnė Sutema (Zinaida Nagytė-Katiliškienė), Maironis (Jonas Mačiulis), Alfonsas Nyka-Nyliūnas (Alfonsas Čipkus), Salomėja Nėris (Salomėja Bačinskaitė-Bučienė), Putinas (Vincas Mykolaitis-Putinas), Šatrijos Ragana (Marija Pečkauskaitė), Vargšas (Bronius Laucevičius), Vaidilutė (Ona Pleirytė-Puidienė), Vaižgantas (Juozas Tumas), Vydūnas (Vilius Storosta), Antanas Vienuolis (Antanas Žukauskas), Žemaitė (Julija Beniuševičiūtė-Žymantienė), Žengė (Juozas Žlabys) ir kai kurie kiti.

„Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“ yra šiek tiek medžiagos, kaip kai kurie autoriai (pavyzdžiui, Maironis, Salomėja Nėris), ieškodami to vienintelio slapyvardžio, kuris, kaip sakoma, lipte priliptų, pirmuosius savo kūrinius pasirašinėjo įvairiais slapyvardžiais (Maironis - Garniu, Znavyku, Stanislovu Znavyku, Zvalioniu; Salomėja Nėris - Liūdyte, Šešuole), keitė grafinę „plunksnavardžio“ išraišką (Maironys, Majronis, J. Maironis, St. Maironis - Maironis; Neris, S. Neris, Saliomeja Neris, Salomeja Neris, Salomėja Nerys - Salomėja Nėris). Galbūt čia ranką pridėjo redaktoriai, bet ir tuo atveju kūrėjas savo parašus matė, lygino ir ieškojo geriausio, kol surado grynolį, atitinkantį jo aspiracijas ir turiniu, ir forma. Toks slapyvardis, ypač jei žinai jo etimologinę ar etnologinę prasmę bei atsiradimo istoriją, yra ne šiaip literatūrinis faktas, bet tam tikra autoriaus psichologinė charakteristika ir, svarbiausia, padeda geriau suprasti jo kūrybą, intencijas, nubrėžia tam

tikras jos turinio ir formos ribas. Slapyvardis tampa lyg ir juo pasirašiusiojo kūrybos devizu. Tokie yra ne tik Maironio ar Salomėjos Nėris slapyvardžiai. Argi Vydūno slapyvardį V. Storosta pasirinko atsitiktinai - jis idealiai atitinka jo kūrybos pranašiškus užmojus. Argi mums Žemaitė nekelia asociacijų su kaimu, gimtąja žeme, žodžiais nenusakomu tikrumu, nors ir žinome, kad toks slapyvardis Julijai Žymantienei buvo duotas jos regioninei priklausomybei pažymėti? Ar galima įsivaizduoti, kad Vargšas rašytų apie aukštuomenę, visko pertekusius ir savimi patenkintus žmones? O Žengė? Kai žinai, kokia virė literatūrinė kova Juozo Žlabio kūrybos pradžioje, kad jis šliejosi prie modernistų, pagaliau kad jis buvo karininkas, supranti jo slapyvardžio prasmę. Žengte marš!

Rašytojai, ypač poetai brangino savo slapyvardį, galima sakyti, kaip savo firmos ženklą. Jais pasirašinėjo svarbiausiąją savo kūrybos dalį - grožinius kūrinius, tuo tarpu šalutinius (straipsnius, informacijas, recenzijas) - kitais slapyvardžiais, o oficialias pareigas ėjo tikrąja pavarde, žinoma, jei slapyvardis nebuvo ja tapęs (pavyzdžiui, Antanas Vienuolis). Slapyvardis tarytum atitvėrė poetą nuo buitės, politinių rietenų ir pan. Asmeniniame ir politiniame gyvenime, mokyklose, kuriose dirbo, Salomėja Bačinskaitė-Bučienė galėjo būti ir buvo ponija, vėliau draugė, o kūryboje - tik Salomėja Nėris. Būtent - kūryboje! Pavyzdžiui, kai poeti teko imtis vertimų, juos pasirašinėjo Mykolas Genio slapyvardžiu, ir tik jos talento verto kūrinių - A. Kuprino „Sulamitos“ - vertimą ji pasirašė „S. Nėris“.

Žinoma, negalima teigti, kad tokiu „firmos ženklu“ netampa tikrasis vardas ir pavardė. Štai Ieva Simonaitytė kūrybinio kelio pradžioje pasirašinėjo įvairiais slapyvardžiais (pagrindinis - Eglaitė), bet tapusi pripažinta rašytoja ji jau išdidžiai rašėsi: Ieva Simonaitytė. „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“ užfiksuota 66 Kazio Binkio slapyvardžiai, didelę jų dalį jis „padėjo“ po, jo nuomone, vienadieniais kūrinių, o svarbiausiuosius pasirašinėjo tikrąja pavarde.

Atskirai reikia paminėti satyrinių, humoristinių kūrinių autorių (A. Jakšto, L. Janušytės, T. Tilvyčio, to paties K. Binkio ir kt.) slapyvardžius. Jie gana išradingi, be įprastinės funkcijos (slėpti tikrąją pavardę) atlieka dar ir kitą - sustiprina kūrinių komiškumą, ironijos efektą.

Gaila, jog apie kai kuriuos slapyvardžiais pasirašinęjusius autorius išliko pernelyg mažai žinių. Čia, žinoma, nekalbama apie vieną kitą kartą periodinėje spaudoje šmėkstelėjusius slapyvardžius. Kalbama apie gana gausiai vienu ar kitu slapyvardžiu rašiusius autorius. Štai du iš jų: Petras Gruodis (Pavasarelis) ir J. Masiulionis ar Masiulis (J. Labužėlis). Abu jie - dramaturgai, ketvirtajame dešimtmetyje gana produktyviai rašę pjeses, skirtas moksleiviams ir saviveiklininkams, galbūt ne kartą vaidintas. P. Gruodį dramaturgijos tyrinėtojai dar pamini, tiesa, nepateikdami jokių konkretesnių duomenų nei apie

jo gyvenimą, nei apie pjeses, o J. Masiulionis visiškai nutylimas, apie jį žinome tik iš 1979 m. Čikagoje išleistos monografijos „Linkuva“ priedo. Ne „Lietuviškųjų slapyvardžių“ rengėjams spręsti apie minėtų autorių pjesių meninę ir idėjinę vertę, bet turbūt bent vietos kraštotyrininkai galėtų pasidomėti šių rašytojų likimu.

Tačiau yra vilties, kad kada nors daugiau sužinosime apie šiuos ir kitus primirštus autorius. Štai, pavyzdžiui, ilgą laiką labai mažai žinojome apie pirmąją Brolių Grimų pasakų (1908) vertėją ir leidėją Senelę (Liudviką Ropaitę), nors dar V. Biržiška buvo identifikavęs šį slapyvardį. Todėl ir sąvade L. Ropaitės gyvenimo metai nurodyti labai apytikriai. Pastaruoju metu Grimų pasakų keliu į Lietuvą susidomėjo žinomas kultūrininkas Jokūbas Skliutauskas. Surinkęs žinias, jis paskelbė „Lietuvos ryto“ priede „Savaitgalis“ straipsnį „Vertėjos portretas išryškėjo po šimto metų“, kuriame, remdamasis mokytojos kraštotyrininkės S. Kirilaitytės surinktomis žiniomis, pateikė kai kurias L. Ropaitės biografijos faktus bei nurodė mirties vietą ir laiką - Varšuva, 1971 m. kovo mėn.²⁴

Nėra atsitiktiniai nei beprasmingi net mažiausių periodinės spaudos straipsnių ir straipsnelių autorių slapyvardžiai, kaip iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti. Ypač tai pasakytina apie senosios spaudos - iki 1918 m.ėjusių lietuviškų laikraščių ir žurnalų - slapyvardžius. Atrodytų, kad jie pasirinkti ar redaktorių parinkti kaip papuola. Tačiau taip nėra. Štai kokius paukščių, medžių, žvėrių pavadinimus autoriai dažniausiai rinkosi savo slapyvardžiams sudaryti (žr. 4 lentelę).

Kaip matome, buvo parenkami slapyvardžiais tokie medžių, paukščių ir kt. pavadinimai, kurie tautos sąmonėje yra įgiję tam tikrą prasmę, turi tam tikrą moralinę ar net ideologinę reikšmę, gali paryškinti ar sustiprinti pagrindinę straipsnelio mintį, vienaip ar kitaip nušviesti jame pateikiamą informaciją. Pravartu prisiminti, kad tokiais slapyvardžiais pasirašinėjo ne tik niekam nežinomi žmonės, bet ir šiandien gerbiami praeities visuomenės veikėjai. Jie, prisidengę slapyvardžiu, nesibodėjo parašyti aktualios žinutės iš gimtųjų namų, tarnybų vietų ar šiaip kur nors apsilankę.

Prasmingi yra slapyvardžiai, atliekantys socialinės charakteristikos funkcijas. Iš jų galima spręsti ne tik apie rašiusiojo socialinę kilmę, gyvenamąją vietą, veiklos pobūdį, jie ne tik paryškina žinutės turinį. Jų vartojimo dažnumas gali padėti išsiaiškinti visuomenės socialinę struktūrą, socialinę padėtį, įvairių visuomenės sluoksnių socialinį aktyvumą ir pan. (žr. 5 lentelę).

Lentelėje išvardintos tik pagrindinės slapyvardžių formos, į nurodytą skaičių įeina ir įvairūs šių formų dariniai. Kaip žinome, lietuviai buvo agrarinė tauta, net inteligentai jautėsi esą kaimiečiai, valstiečiai ir pan. Tai liudija ir slapyvardžiai. Žymiai vėliau kairiojoje, ypač pogrindinėje,

4 lentelė

Gėlės, žolės, krūmai	Slapyvardžių skaičius	Medžiai	Slapyvardžių skaičius	Paukščiai	Slapyvardžių skaičius
1. Bijūnas	30	Beržas	40	Dagilis	30
2. Kadugys	22	Ažuolas	32	Vanagas	30
3. Dobilas	19	Klevas	20	Vieversis (vytury)	26
4. Žilvitis	12	Liepa	11	Garnys (gandras, gužas)	27
5. Rūta	11	Uosis	9	Balandis (karvelis)	28
6. Dilgėlė	10	Eglė	9	Varna	15
7. Erškėtis	9	Karklas	7	Kovas	11
8. Diemedis	6	Gluosnis	7	Sakalas	11
9. Radasta	4	Pušis	6	Genys	10
10.		Kriaušė	2	Pelėda	13
11.				Strazdas	9
12.				Kukutis	8
13.				Lakštutė	8
14.				Juodvarnis	8
Vabzdžiai ir kt.	Slapyvardžių skaičius	Žvėrys	Slapyvardžių skaičius		
1. Svirplys	15	Vilkas	30		
2. Žiogas	12	Meška	17		
2. Skruzdė	11	Zuikis	13		
3. Širšė	10	Voverė	6		
4. Vėžys	7	Tauras	7		
5. Uodas	5	Lapė	5		
5. Vapsva	3				

5 lentelė

Slapyvardžiai	Slapyvardžių skaičius
1. Artojas, Kaimietis, Sodietis, Ūkininkas, Valstietis	115
2. Lietuvis, Lietuvaitis, Lietuvos...	112
3. Skurdžius, Vargas, Vargšas, Driskis, Sermėgius	95
4. Žemaitis, Žemaičių...	81
5. Darbininkas, Proletaras	72
6. Dzūkas, Dzūko...	53
7. Kapsas, Zanavykas	38
8. Vilniaus, Vilnius, Vilniškis	32
10. Aukštaitis, Aukštaičių...	25
11. Kaunas, Kaunietis, Kauno...	24
12. Amerikietis, Amerikos...	14

spaujoje atsiranda straipsnių, pasirašytų Darbininku, Proletaru ir pan. Slapyvardžiai taip pat rodo, kas daugiausia rašė į to meto spaudą - Skurdžiai, Sermėgiai, Driskiai ir pan. Be abejo, buvo ir Mokytojų (pedagoginė spauda), Kunigų (bažnytinė, religinė spauda).

Kitokį slapyvardžių turinį iliustruoja 6 lentelė.

6 lentelė

Slapyvardžiai	Slapyvardžių skaičius
1. Vėjas, Vėtra, Viesulas	54
2. Keleivis, Pakeleivis	40
3. Banga, Banguolis, Bangmylis	30
4. Klajūnas	20
5. Aušra, Aušrūnas	19
6. Jaunutis	15
7. Svajonė, Svajus, Svajužis	16
8. Žaibas	16
9. Mažutis	14
10. Kirvis, Kirvelis	13
11. Silpnutis	12
12. Pipiras	10
13. Lakūnas, Lakūnelis	11
14. Svyrūnelis, Svyruoklis	8
15. Šešėlis	8
16. Liūdintis, Liūdny	7
17. Melagis, Melagėlis	5

Galbūt šie slapyvardžiai liudija romantišką, melancholišką lietuvių sielą, kupiną nerimo, trokštančią vėtrų, bangų, aušrų? O gal jie atėję iš tautosakos, kalbančios deminutyvinėmis žodžių formomis? Tačiau žinant, kad šiais slapyvardžiais daugiausia buvo pasirašinėjama artėjant ar siaučiant 1905 metų revoliucijos audrai, daugumą jų įgyja ir visai konkrečiai maišto reikšmę.

Lietuviai dažnai slapyvardžiais rinkosi ir mitologinių būtybių vardus (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Slapyvardžiai	Slapyvardžių skaičius
1. Vaidila, Vaidilutė	40
2. Perkūnas	35
3. Krivis, Krivaitis	13
4. Lizdeika	12
5. Girinis	6
6. Laumė	5

Nereikia komentuoti jų prasmės, nes ji ir taip aiški, be to, kiekvienas ją gali pats suteikti, remdamasis savo vaizduote, mitologijos ar istorijos žiniomis.

Taisymai

„Lietuviškųjų slapyvardžių“ IV tome pateikti tik 36 I-III tomuose paskelbtų slapyvardžių taisymai. Jie visų pirma susiję su tais įrašais, kuriuose slapyvardis neteisingai identifiktuotas, t.y. priskirtas ne tam asmeniui arba tikroji pavardė palaikyta slapyvardžiu.

Į „Taisymų“ skyrių pateko tik esminiai dalykai. Be abejo, per aštuonerius leidinio rengimo metus taisymų ir papildymų prisirinko nemažai. Ypač ženkliai kompiuterinės bazės įrašai buvo papildyti leidiniais, t.y. kūrinių, kurie buvo pasirašyti arba kuriuose buvo pasirašinėjama kuriuo nors slapyvardžiu, ir šaltiniais, iš kurių paimtos žinios apie slapyvardį. Be to, buvo nustatyti ne vieno šimto autorių gyvenimo metai, patikslinti vardai. Leidinių ir šaltinių papildymai nepateikiami specialiaame IV tomo skyriuje, nes jie „Lietuviškųjų slapyvardžių“ kontekste nėra svarbūs. Biogramų papildymai bei patikslinimai atsispindi IV tomo „Autorių pavardžių ir jų slapyvardžių sąrašė“.

Reikėtų atkreipti dėmesį tik į Keturakio slapyvardžiu pasirašytos komedijos „Amerika pirtyje“ autorius. Klausimas, kuris iš brolių Vilkutaičių - Juozas ar Antanas - yra šio populiarus kūrinių autorius, kaip matyti iš šio slapyvardžio apraše pateikto šaltinių sąrašo²⁵, sprendžiamas seniai ir virto amžiaus byla, kuri turbūt niekada nebus išspręsta. Iki karo vyravo nuomonė, kad minimo kūrinių autorius yra Juozas Vilkutaitis, kuris tuo metu dar tebebuvo gyvas ir daugelis rašiusiųjų jį pažinojo. Ši nuostata buvo įtvirtinta ir V. Biržiškos leidinyje „Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės“²⁶. Po karo pradėta reikšti nuomonė, kad, galimas dalykas, tikrasis šio veikalo autorius - Antanas Vilkutaitis, žmogus, turėjęs aukštąjį išsilavinimą, aktyviai dalyvavęs lietuviškoje spaudoje. Šią nuomonę entuziastingai, visa savo neabejotinai didelio talento jėga palaikė ir su tikra polemisto aistra gynė bei grindė Vincas Kuzmickas gausiuose straipsniuose ir 1981 metais išleistoje monografijoje „Antanas Vilkutaitis-Keturakis“. Autoritetingas bibliografas prof. Vladas Žukas dar 1961 m. pareiškė nuomonę, jog komedijos autoriais reikėtų laikyti abu brolius Vilkutaičius²⁷. Vėliau jį palaikė žinomas lietuvių dramaturgijos tyrinėtojas Jonas Lankutis²⁸. Ši nuostata buvo įtvirtinta Lietuvoje išleistose enciklopedijose, serijos „Knygos lietuvių kalba“ II tomo antroje dalyje (Vilnius, 1988), V. Vanago leidinyje „Lietuvių rašytojų sąvadas“ (Vilnius, 1987). Tačiau aistros nerimo, jas ypač kurstė 1994 m. Klyvlende išleista B. Vilkutaitytės-Gedvilienės knyga „Tikrasis Keturakis ir jo raštai“, kurioje ji gana energingai ir emociškai gynė savo tėvo - Juozo Vilkutaičio - autorystę. Atsirado nemažai jos adeptų. Neįmanoma išnagrinėti visų *pro et contra*. Juos galima rasti slapyvardžio apraše nurodytoje literatūroje, pagaliau jie susumuoti I. Žvinklevičienės 1997 m. paskelbtoje studijoje apie V. Kuzmicką „Žodyje užgesusi širdis“, kurios autorė, beje, linkusi pritari savo adorojamo herojaus nuomonei. Apibendrinant galima pasakyti, jog visų polemistų argumentai iš esmės yra loginio ir emocinio pobūdžio. Gal todėl ne visi rašiusieji ar minėjusieji komediją pasidavė jų sugestijai. Pavyzdžiui, V. Vanagas, 1996 m. leisdamas antrąją pataisytą ir papildytą „Lietuvių rašytojų sąvado“ laidą, liko savo nuomonės. O štai „Lietuviškųjų slapyvardžių“ II tomo sudarytojas, t.y. šio

straipsnio autorius, nebuvo toks atsparus. Jis, nors ir prirašydamas pastabą, vis dėlto Keturakio slapyvardį priskyrė Juozui Vilkutaičiui, pastarojo pavardę užrašė: Juozas Vilkutaitis-Keturakis, o Antano Vilkutaičio pavardę paliko be šio priedėlio. Dėl to „Lietuviškųjų slapyvardžių“ rengėjams L. Gudaitis, vienas iš labiausiai gynusių Juozo Vilkutaičio autorystę, knygoje „Teisybė daugiaveidė“ nepagailėjo kritiško žodžio²⁹. Taigi net kai kurie patys Juozo Vilkutaičio autorystės adeptai pradėjo abejoti. Tas pats L. Gudaitis ką tik paminėtos knygos rodyklėse Keturakio slapyvardį taip aiškina: „Antanas, Juozas ar abu broliai Vilkutaičiai“³⁰. Tiesa, ir dabar yra autorių, be išlygų Keturakio slapyvardį priskiriančių Antanui Vilkutaičiui³¹. Žodžiu, Keturakio „amžiaus byla“ liko neišspręsta ir persikėlė į XXI amžių. Todėl ir „Lietuviškųjų slapyvardžių“ rengėjams nieko kita neliko kaip perkelti slapyvardį į „Taisyčių“ skyrių ir sugrįžti prie Lietuvos bibliografijos A serijos „Knygos lietuvių kalba“ įtvirtintos nuostatos: kol Keturakio slapyvardžiu pasirašytos komedijos „Amerika pirtyje“ autorystės problema tebesprendžiama, autoriumi laikytini abu broliai Vilkutaičiai. Beje, pastarasis teiginys bibliografijoje suformuluotas neapibrėžtai - kūriny „aprašomas tik pagal jų pavardę“³². Tačiau toks neapibrėžtumas nieko neišsprendžia: kokia čia pavardė be vardo! Be to, „Lietuviškųjų slapyvardžių“ rengėjams atrodo, kad, esant tokiai padėčiai, nereikėtų rašyti „Juozas Vilkutaitis-Keturakis“, „Antanas Vilkutaitis-Keturakis“, kaip rašoma V. Vanago „Lietuvių rašytojų sąvade“. Juk Vilkutaičiai pasirašinėjo ir kitais slapyvardžiais, iš jų ir Gulb... Keturakiu, Gulbiniszkių Keturakiu. Nejaugi ir jais pažymėtus kūrinius rašė abu?

Tarybinio laikotarpio ir paskutiniojo dešimtmečio spaudos slapyvardžiai

Jų „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“ yra palyginti nedaug, ypač pačių naujausių. Pastarųjų negausu dar ir todėl, kad į sąvadą pateko tik tie, kurie jau buvo paskelbti spaudoje ar bibliografiniuose leidiniuose arba kuriuos patys autoriai pranešė rengėjams bei sutiko, kad jie būtų paskelbti. Reikia pasakyti, jog kai kurie spaudos darbuotojai gana noriai atsiliespė į prašymą pranešti savo slapyvardžius. Štai Viktoras Alekna informavo pasirašinėjęs 51 slapyvardžiu, tiesa, kai kuriais tik prieškarinio spaudoje (Rasėnas, Lizdeika, Rimgaila), Birutė Vilkaitytė - 14, Algirdas Petrulis - 18, Aloyzas Tendzegolskis - 8, Algimantas Stankevičius - 4, Kostas Fedaravičius - 4 ir t.t. Kai kurie mokslininkai taip pat vartoja nemažai slapyvardžių. Antai knygotylininkas prof. Domas Kaunas yra pasirašęs 23 slapyvardžiais.

Bet nepaisant pateiktų pavyzdžių, šiuolaikinių slapyvardžių identifikavimo darbas dar tik prasideda.

Tačiau atidėlioti negalima, nes po keliolikos metų tai bus labai sunku padaryti.

Vis dėlto galima padaryti kai kurias išvadas apie tarybinės ir paskutiniojo dešimtmečio spaudos slapyvardžius. Labai retai iki pat 1990 m. savo grožinius kūrinius slapyvardžiais pasirašinėjo prozininkai, poetai, dramaturgai. Jų jie pasigedavo tik rašydami į periodinę spaudą ir dažniausiai tik tada, kai neliesdavo grožinės kūrybos klausimų. Pavyzdžiui, Paulius Širvys jaunystėje yra vartojęs 7 slapyvardžius, Jonas Jakštas - 9, Stasys Jonauskas - 9, Albinas Degutis - 8, Vytautas Barauskas - 6. Yra ir priešingų pavyzdžių, kai šiandien žinomi žmonės jaunystėje savo poetinius bandymus pasirašinėjo slapyvardžiais (pedagogikos profesorius Leonas Jovaiša - Leonu Jonaičiu, J. Leonaičiu, L. Preibutu, žinomas pedagogas ir muziejininkas Antanas Chlebinskas - Antanu Duoniniu).

Kaip prieškarinio metais, taip ir dabar gana išradingi satyrinių slapyvardžiai tiek užsienio lietuvių, tiek Lietuvos spaudoje. Antai žinomas žurnalistas, rašytojas, satyrinės literatūros tyrinėtojas Jonas Bulota yra vartojęs 42 slapyvardžius, iš jų nemažai „Šluotoje“ - J. Bežuvis, J. Dalgis, J. Grabdirbaitis, Ona Ilgasijonytė, Steponas Kmynas, Telesforas Lozorėnas, Jonas Plačiakelnis, M. Triumfaitis, Rolandas Piepa ir kt.

Po 1990 metų rašytojai pradėjo daugiau vartoti slapyvardžių. Pastebima net viena jų pasirinkimo tendencija - pasirašyti protėvių pavardėmis. Štai jau minėtos Elenos Strockienės slapyvardis Elena de Strozzi, taip tinkantis meilės romanams, yra jos vyro protėvių tikroji pavardė; Aido Puklevičiaus slapyvardis Aidas Pelenis - jo proprosenelio pavardė, kurią šis pakeitė į bajorišką, gelbėdamas sūnus nuo caro kariuomenės. Yra slapyvardžių, pritaikytų kūrinių tematikai. Pavyzdžiui, Pranas Sasnauskas knygas „Didžioji Hitlerio meilė“ (1997), „Mirties vardas Berija“ (1997) pasirašė Franco Bauerio slapyvardžiu.

Vartojami ir kolektyviniai slapyvardžiai, t.y. tokie, kuriais keletą ar net keliolika metų buvo pasirašinėjamos tos pačios tematikos kūrinių serijos ir pan. Štai nuotykių romanų iš Lietuvos istorijos ciklas, kurio sumanytojas ir įkvėpėjas - rašytojas Kazys Almenas, o redaktorius - Virgilijus Čepaitis, yra pasirašomi Skomanto slapyvardžiu. Kai kurių šios serijos romanų autoriai yra identifikuoti ir paskelbti „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“. „Nemuno“ žurnale ilgą laiką buvo spausdinami satyriniai eilėraštkai, pasirašyti Horacijaus Drapako slapyvardžiu. Sąvadas nurodo, kad juo pasirašinėjo Vytautas Landsbergis, Algimantas Mikuta, Aleksas Dabulskis. Tikriausiai juo naudojosi ir kiti satyrikai. Kurį laiką „Tyrų“ leidyklos leidžiamų užsienio rašytojų knygų vertėju pasirašinėjo Vytautas Liūtas. Pasirodo, jog tai kolektyvinis šios leidyklos vertėjų slapyvardis, tačiau tik Albinas Degutis yra nurodęs savo verstas knygas, pasirašytas šiuo

slapyvardžiu. Garsaus, tragiško likimo dienraščio „Respublika“ žurnalisto Vito Lingio slapyvardis Tadas Petryla irgi buvo kolektyvinis. Juo prisidengdami nusikalstamą pasaulį demaskuojančius straipsnius rašė ir kiti „Respublikos“ žurnalistai³³.

Kolektyvinių slapyvardžių būta visais laikais. Prisiminkime kad ir Žemaitės bei G. Petkevičaitės-Bitės slapyvardį Dvi Moteri, Balio Sruogos ir Vandos Daugirdaitės-Sruogienės - Valys Dauga, Antano Venclovos ir Petro Cvirkos - A. P. Dviese. Vieni kolektyviniai slapyvardžiai žymėjo bendrą darbą, kiti slėpė autorius nuo politinės reakcijos. Ir šiandien akstinas imtis kolektyvinio slapyvardžio tas pats, tačiau yra įgijęs ir naujų niuansų. Pirmasis - tai noras išvengti galimo nusikalstamų struktūrų keršto. Antrasis, rafinuotesnis, šiuolaikinių technologijų padiktotas, yra viena iš kūrybos unifikacijos, nuasmeninimo tendencijų apraiškų: esą svarbiausia pati idėja, kas ją realizuoja ne taip svarbu. Atrodo, kad patys užsakymo „vykdytojai“ bent kol kas priešinasi šiai tendencijai, paskelbdami spaudoje, ką jie konkrečiai yra parašę.

Pasak pačių žurnalistų, iki 1990 metų ir po jų jie periodinėje spaudoje vartojo nemažai slapyvardžių. Paanalizavus šiuos slapyvardžius matyti, kad jų forma gerokai skiriasi nuo, pavyzdžiui, spaudos draudimo laikotarpio slapyvardžių. Faktiškai išnyko tokie slapyvardžiai, kurie buvo pateikti lentelėse. Slapyvardžiai tapo pavardiniais. Jei jų pagrindu ir paimamas kuris nors lentelėse paminėtas žodis, tai prie jo prirašomas vardas, ir slapyvardis įgyja pavardės formą (pavyzdžiui, Juozas Papartis, Vaidas Vytyrus, J. Giraitis, V. Liepaitis, Algis Petraitis, Petras Algaitis ir t.t.).

Tokią metamorfozę, t.y. tendenciją vartoti pavardinius slapyvardžius, galima suprasti. XIX ir XX amžių sandūroje laikraščių redakcijos atvirai skelbė, jog straipsniai ir žinutės yra pasirašytos slapyvardžiais, tai nedviprasmiškai liudijo ir patys parašai (Davatka, Volungė, Zuikis ir t.t.). Dabartiniiais laikais to ne tik nebeskelbiama, bet ir stengiamasi nutylėti pačių slapyvardžių vartojimo galimybę. O išvengti slapyvardžių yra neįmanoma. Periodinėje spaudoje, ypač rajoninėje, jie reikalingi, kad nesusidarytų įspūdis, jog rašo vos vienas kitas autorius. Ir žurnalistas tampa „daugiapavardis“. „Lietuviškųjų slapyvardžių“ rengėjams gražų laišką atsiuntęs Skuodo laikraščio „Mūsų žodis“ žurnalistas Juozas Vyšniauskas rašo: „Sovietmečiu buvo nerašyta taisyklė - viename laikraščio numeryje negali būti išspausdinti du ar trys straipsniai (informacijos) ta pačia pavarde. Todėl tokiais atvejais ir pasirašydavau slapyvardžiais - Juozas Klauseikis, Petras Guntinas, Vytautas Truikys. Ne vienas skaitytojas greitai atspėjo, koks autorius slepiasi po šiais slapyvardžiais, nors jais dangstytis nebuvo vidinio poreikio ar tikslo. Tiesa, būdavo atvejų, kai norėdavosi pasislėpti. Tada pasirašydavau Tadas

Laumaitis arba Tadas Rumšaitis“. J. Vyšniauskas nurodo ir savo slapyvardžių kilmę: Juozas Klauseikis - nuo žurnalisto gimtojo kaimo pavadinimo (Klauseikiai), Petras Guntenis, Petras Guntinas - nuo tėviškės upelio Guntinas ir tėvo vardo, Vytautas Truikys - nuo užmarštin nueinančio žurnalistui mielo Truikinų kaimo pavadinimo, Stefa Aselskytė - motinos vardas ir mergautinė pavardė, Liuda Urbonaitė - žmonos vardas ir mergautinė pavardė, Tadas Laumaitis ir Tadas Rumšaitis - Skuodo rajono Laumaičių ir Rumšaičių kaimų pavadinimai.

Laiške išvardinti faktai liudija, kad ir mūsų laikais slapyvardžiai sudaromi vadovaujantis tais pačiais principais kaip ir prieš šimtmetį. Pseudoginimai, geonimai, matronimai, patronimai ir kt. vartojami ir dabar, tik stengiamasi, kad jie įgytų pavardės formą ir neišsiskirtų iš kitų parašų.

Po 1990 metų „daugiapavardiskumas“ ne tik neišnyko iš periodinės spaudos, o dar padažnėjo. Buvo pradėta leisti labai daug privačių laikraščių ir žurnaliukų, kurių pagrindinis autorius - pats savininkas, nenorintis visų straipsnių pasirašinėti viena pavarde. Tai visai suprantama, tik reiktų, kad bent kaip nors (archyvais, laiškais ar prisiminimais) būtų paliudytas šis spaudos faktas. Ateityje tyrinėtojams jis bus labai įdomus ir naudingas. Dėl tos pačios priežasties (būtinybė „didinti“ autorių skaičių, nenoras, kad darbdavys sužinotų, jog jo laikraščio ar žurnalo bendradarbis dar uždariauja kitur), neišnyko tas „daugiapavardiskumas“ ir iš vadinamosios didžiosios spaudos.

Negalima nutylėti ir kitų, daug svarbesnių slapyvardžių vartojimo priežasčių šiandieninėje spaudoje. Jos susijusios su socialiniais politiniais pokyčiais mūsų šalyje ir spaudos diferencijavimusi į kairiąją ir dešiniąją, „rimtąją“ ir bulvarinę ir t.t. Kaip visais socialinių lūžių laikotarpiais dabar ne vienas straipsnis, kuris gali nepatikti kuriai nors partijai ar kuriam nors veikėjui, neatitinka oficialiosios politikos, yra pasirašomas slapyvardžiu. Reikia manyti, kad į sąvadą tokių slapyvardžių pateko labai mažai arba visai nepateko, nes autoriai paprastai juos kurį laiką slepia. Ir tai galima suprasti. Blogiau, kai slapyvardžiais piktnaudžiaujama norint ką nors apšmeižti, manipuliuoti nepatikrintais faktais ir pan.

Tenka konstatuoti, kad daugelis žurnalistų nėra surinkę savo slapyvardžių manydami, jog tai daryti nėra jokios prasmės. Todėl identifikuoti šiuolaikinius slapyvardžius taip pat nelengva, net jei autorius tebėra gyvas. Norisi patarti rašantiems į spaudą: fiksuokite ir, atėjus laikui, atskleiskite savo slapyvardžius, nes spauda - tautos istorijos veidrodis, ji nėra vienadienis reiškinys ir ateityje neišvengiamai bus tiriama. O vertinant ir praecities įvykius, ir juos atspindintį straipsnį, svarbu, koks konkretus žmogus jį parašė. Istorija nėra beasmenė, ją kuria žmonės.

„Lietuviškųjų slapyvardžių“ paskirtis ir reikšmė

Kalbant apie tokių leidinių kaip „Lietuviškieji slapyvardžiai“ prasmę ir reikšmę, galima išskirti kelis aspektus. Pirmiausia jie atlieka kultūrinę, pažintinę funkciją. Surinkti į daiktą slapyvardžiai yra vienas iš tautos nueito istorijos kelio liudiminkų, viena jos mentaliteto charakteristikų.

Antra, sąvadas akivaizdžiai atskleidžia kiekvieno kūrėjo slapyvardžių, ypač pagrindinių, formavimosi procesą, kol buvo surastas tinkamiausias, atspindintis rašytojo individualybę, jo kūrybos metodą bei turinį.

Trečia, šis leidinys turi didelę taikomąją reikšmę. Nors pastarasis aspektas, atrodo, yra akivaizdžiausias, vis dėlto apie jį reikia išsamiau pakalbėti.

„Lietuviškųjų slapyvardžių“ rengėjai tikisi, kad jų pateikta medžiaga gali būti naudinga kiekvienam rašančiam Lietuvos istorijos, politikos, kultūros (spaudos, mokslo, literatūros, meno ir pan.) klausimais. Žinoma, leidinys nepretenduoja į absoliutų neklaidingumą. Todėl jame ir pateikiamas šaltinių (knygų, periodinės spaudos straipsnių, bibliografinių leidinių) sąrašas, nurodant jų autorius, leidimo metus bei puslapius. Abejodamas ar nesutikdamas su kurio nors slapyvardžio priskyrimu vienam ar kitam asmeniui, kiekvienas gali studijuoti šiuos šaltinius ir, nepitardamas jų argumentacijai, pateikti savąją - kodėl negalima šio slapyvardžio priskirti sąvade įrašytam žmogui, ir, jei žino, nurodyti, kam jis priskirtinas ir kodėl. Tiesa, sąvade dažniausiai nesuregistruoti visi kuriuo nors slapyvardžiu pasirašyti kūriniai. Tačiau užtikę slapyvardį sąvade nenurodytame leidinyje, bet žinodami juo pasirašinęsio autoriaus biografiją, suinteresuoti asmenys galės nustatyti, ar šis slapyvardis priklauso „Lietuviškuosiuose slapyvardžiuose“ nurodytam autoriui.

Paanalizuokime šiuo požiūriu vieną kitą pastaruoju metu išleistą leidinį. Štai Lietuvos muzikų draugija 1999 m. pabaigoje išleido žinomo vokalo pedagogo Antano Karoso-Karosevičiaus (1915-1988) apybraižą „Pirmieji Lietuvos dainininkai“. Knygoje paminėtas 21 slapyvardis, iš jų 3 (Paparonis, Alfa ir Don Jozė) identifikuoti, t.y. priskirti žinomam poetui Antanui Šmulksčiui. Dėl pirmojo nekyla jokių abejonių, o štai dėl antrojo ir trečiojo priskyrimo poetui galima suabejoti, ir tas abejones galėtų išsklaidyti tik nuoroda, iš kur ši žinia - gal pats poetas buvo informavęs knygos autorių, o gal autorius sklaidė šiais slapyvardžiais pasirašytus rankraščius. Apybraižos rengėjai, redaktoriai, pavartę „Lietuviškųjų slapyvardžių“ tomas, atrodo, galėjo identifikuoti dar 13 slapyvardžių. Tada frazė „slapyvardžiu pasirašęs autorius“ būtų virtusi konkrečių autorių pavardėmis - Pranas Lubickas, Marija Urbšienė, Stasys Leskaitis, Stasys Pilka, Antanas Smetona, Viktoras Jocaitis, Kazys Puida, Juozas Gaudrimas ir kt. Knygutė dėl to būtų tapusi informatyvesnė, o dainininkų

vertinimai svaresni, nes daugelis paminėtų žmonių buvo žinomi, į jų nuomonę buvo išiklausoma.

Kitas pavyzdys - 1995 m. „Šviesos“ leidyklos išleista knyga „Vaikų literatūros patirtis“. Ją rengiant ir leidžiant dar nebuvo pasirodęs nė vienas „Lietuviškųjų slapyvardžių“ tomas, bet, žinoma, tai nereiškia, kad dauguma šioje labai informatyvioje knygoje minimų slapyvardžių dar nebuvo atskleisti. Sąvadas tik surinko juos į vieną vietą ir palengvino tyrinėtojų darbą - nebereikia jų ieškoti įvairiausių leidiniuose bei bibliotekų kartotekose. Galbūt, jei „Lietuviškieji slapyvardžiai“ tuomet jau būtų buvę išleisti ir žinomi knygos rengėjams, jie būtų buvę atidesni slapyvardžiams ir nuoseklesni juos identifikuodami. Štai pavardžių rodyklėje prie Šatrijos Raganos skliausteliuose parašoma tikroji rašytojos pavardė - Marija Pečkauskaitė, o prie Žemaitės, Lazdynų Pelėdos, Salomėjos Nėries - ne. Žinoma, visi knygos skaitytojai žino ir Žemaitės, ir Lazdynų Pelėdos tikrąsias pavardes, bet nejaugi jie nežino Šatrijos Raganos pavardės? Daug mažiau žinančių, kad, pavyzdžiui, Kupranas - tai spaudos darbuotojo, religinių raštų rengėjo Pranciškaus Urbonavičiaus slapyvardis, jog A. Musteikis - tai spaudos darbuotojas, vertėjas Adolfas Vėgėlė, P. Imsrys - tai rašytojas Pranas Bastys, o Dėdė Atanazas - rašytojas Kazimieras Pakalniškis, Rimvydas - rašytojas Petras Rinkūnas. Tačiau minimame rinkinyje visa tai nepažymėta. Kaip ir nepažymėta, jog rašytojo Mariaus Katiliškio tikroji pavardė - Albinas Vaitkus, o A. Vabalas - tikroji žinomo visuomenės veikėjo ir publicisto Leono Prūseikos pavardė, o ne slapyvardis, jog A.[Elena] Nakaitė - tai garsi rašytoja ir poetė Alė Rūta.

Šie pavyzdžiai pateikti ne norint ką nors sukritikuoti, o kuo nuoširdžiausiai trokštant, kad leidinys „Lietuviškieji slapyvardžiai“ taptų parankine kultūros darbuotojų knyga ir pasitarnautų jiems tiriant bei propaguojant lietuvių rašytojų, publicistų, visuomenės veikėjų nuveiktus darbus.

Slapyvardžių ateitis

Slapyvardžiai, kaip jau rašyta, dažniausiai turėjo nuslėpti tikrąją autoriaus pavardę, o kartais dangstė ir ne visai kilnius jo tikslus. Dėl to prieš juos nuolat buvo galandamas peilis, ypač tada, kai nebeliko socialinės būtinybės juos vartoti. Antai ketvirtąjį dešimtmetį, prasidėjus Lietuvoje pavardžių lietuvinimo vajui, spaudos darbuotojas ir vertėjas Stasys Naginskas, pasivadinęs Stasiu Nagmantu, siūlė anksčiau vartotąsias nelietuviškas pavardžių formas laikyti slapyvardžiais ir išduoti apie tai atitinkamą pažymėjimą sulietuvinintos pavardės savininkui. Maža to, jis rašė, kad reikia „eiti prie to, jog niekas visuomenės tarpe slapyvardžiais nesidangstyti, - juos reikia ir iš laikraščių išveisti“³⁴. Nedaug kas pritarė tokiai kraštutinei nuomonei. Ir net pats S. Nagmantas, - kokia likimo ironija! - vėliau pasirašinėjo Naginsku, šia pavarde

įėjo ir į lietuvių kultūros istoriją, o Nagmantas liko slapyvardžiu.

Po karo, iki pat šių dienų, Lietuvos spaudoje neteko užtikti tokio neigiamo požiūrio į slapyvardžius, nors, nėra abejonės, griežiančių ant jų dantį buvo. Neatsitiktinai pagrindinis žurnalisto slapyvardis tarybiniais metais turėjo būti įrašytas į jo, kaip Lietuvos TSR žurnalistų sąjungos nario, pažymėjimą.

Ne kartą slapyvardžių vartojimas buvo neigiamai vertinamas išeivijoje. Apie tai jau rašyta straipsnio pradžioje. Štai dar viena nuomonė iš 1974 m. „Keleivio“. Jos autorius Alfonsas Nakas straipsnyje „Slapyvardžiai - mūsų periodikos vėžys“, pripažindamas teisę grožinės literatūros kūrėjams turėti slapyvardžių, teigė, jog kritikų, publicistų ir šiaip į spaudą besikreipiančių žmonių slapyvardžiai spaudai garbės nedaro, o yra jos susinimas. Slapyvardžiais besidangstantys asmenys nesivarždami švaistąsi laukiniais kaltinimais, visuomenėje sėją nesantaiką ir neapykantą. Žlugdą laikraščius ir lietuviybę apskritai. Todėl jie turėtų iš spaudos išnykti.

Turbūt visada bus nepatenkintų slapyvardžių vartojimu. Juk dažnai ne vienam užkliūva ne tik nepalankaus kuriam nors asmeniui ar kuriai nors grupei straipsnio turinys, bet ir tai, kad jis pasirašytas slapyvardžiu. Tokiais atvejais paprastai su ironija rašoma

ar sakoma: „Slapyvardžiu prisidengęs autorius...“. Žinoma, smerktini piktnaudžiavimo slapyvardžiais faktai. Bet, kita vertus, jų vartojimas liudija visuomenėje (ar bendruomenėje) esant kitų, svarbesnių negerovių - susvetimėjimo, nepasitikėjimo, interesų supriešinimo ir pan. Jas pirmiausia ir reikia įveikti, tada nebebus piktnaudžiujama slapyvardžiais spaudoje.

Tad kokia slapyvardžių ateitis?

Slapyvardžiai iš spaudos neišnyks, kaip neišnyks tos socialinės, politinės, moralinės, estetinės priežastys, dėl kurių jie reikalingi. Žinoma, straipsnyje išvardintos priežastys modifikuosis, bet išliks jas persmelkiantys prieštaravimai ir pastarųjų sukeltos problemos.

Todėl neišnyks ir poreikis rinkti bei identifikuoti slapyvardžius, pirmiausia vartotus praėjusiose epochose. „Lietuviškųjų slapyvardžių“ sąvadas neaprepia nė pusės jų. Lietuvos bibliografai, dirbantys intensyviu retrospektyviosios bibliografijos darbu, nėra abejonės, identifikuos dar ne vieną tūkstantį slapyvardžių, iki šiol slepiančių tikruosius autorius. Todėl, matyt, netolimoje ateityje bus parengtas ir išleistas naujas „Lietuviškųjų slapyvardžių“ papildymų tomas. Negalima taip pat atidėti pastaraisiais dešimtmečiais spaudoje vartotų slapyvardžių rinkimo bei sisteminimo. Naudinga būtų išleisti gausesniam skaitytojų būriui skirtą „Lietuviškųjų slapyvardžių“ sąvadą.

¹ Zaveckienė Ž. Slapyvardžiai ir jų vartojimas // Lietuviškieji slapyvardžiai. - Vilnius, 1995. - T. 1, p. 13-14.

² Ten pat, p.15: Žukas V. Lietuvių bibliografijos istorija. - Vilnius, 1983. - D.1, p. 139-140.

³ Ulpis A. Laikas susirūpinti slapyvardžiais // Tiesa. - 1956, lapkr. 16.

⁴ Raila B. Slapyvardis neraudonuoja... // Santarvė. - 1954, Nr. 8; Raila B. Liudytojo poringės. - Vilnius, 1996. - P. 525.

⁵ Nakas A. Slapyvardžiai - mūsų periodikos vėžys // Kelvis. - 1974, rugs. 10, 17, 24; Selenis R. Slapyvardžiai mūsų periodikos vėžys // Draugas. - 1974, geg. 23; Janutienė D. Sąžiningumas, slapyvardžiai, garbė // Akiračiai. - 1975, Nr. 4, 12; Balašaitienė A. Anonimų vėžys mūsų spaudoje // Tėviškės žiburiai. - 1979, bal. 16; Žirgulytė A. Lietuviški slapyvardžiai // Europos lietuvis. - 1979, rugpj. 28.

⁶ Mackonis R. Senoji vilniečių karta. - Vilnius, 1999. - P. 123.

⁷ Ruzgas A. Slapyvardžių tyrimo ir publikavimo problemos // V Tarybų Lietuvos bibliografų konferencija, 1996 m. gruodžio 3-4 d. : pranešimų tezės. - Vilnius, 1986. - P. 25.

⁸ Zaveckienė Ž. Lietuviški slapyvardžiai : šaltiniai, aiškinimo problemos // Bibliografijos žinios : straipsnių rinkinys. - 1993, p. 66-76.

⁹ Janonis O. Iš darbo su 1912-1914 m. provincijos korespondentų slapyvardžiais patyrimo // Bibliografijos žinios : straipsnių rinkinys. - 1993, p. 79-85.

¹⁰ Bartašienė I. Slapyvardžių išaiškinimo metodikos bruožai // Bibliografija : mokslo darbai. - 1995, p. 57-59.

¹¹ Biržiška V. Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės. - Kaunas, 1943. - D. 1, p. IV.

¹² Lietuviškoji knyga. - Vilnius, 1996. - P. 92.

¹³ Kaunas D. Knygos dalis. - Vilnius, 1999. - P. 181-183.

¹⁴ Būtėnas J. Pseudonimai, arba Slapyvardžiai. - Vilnius, 1981. - P. 17-18.

¹⁵ Zaveckienė Ž. Slapyvardis kūrėjo biografijoje // Knygotyra. - T. 24(1997), p. 12.

¹⁶ Būtėnas J. Pseudonimai ..., p. 126-127.

¹⁷ Gudaitis L. Teisybė daugiavė. - Kaunas, 1998. - P. 185.

¹⁸ Ten pat, p. 185-187, 227.

¹⁹ Knygnešys. - Vilnius, 1997. - T. 3, p. 126.

²⁰ Būtėnas J. Pseudonimai ..., p. 9.

²¹ Ten pat, p. 66; Zaveckienė Ž. Slapyvardis ..., p. 11.

²² Gudaitis L. Tautinio epo kūrėjas. - Kaunas, 1993. - P. 58.

²³ Kelvis. - 1974, rugs. 24.

²⁴ Lietuvos rytas. - 2000, vas. 25.

²⁵ Lietuviškieji slapyvardžiai. - Vilnius, 1999. - T. 4, p. 330.

²⁶ Biržiška V. Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės. - D. 1, p. 36; D. 2, p. 36.

²⁷ Žukas V. Dar kartą apie komedijos „Amerika pirtyje“ autorių // Bibliotekininkystės ir bibliografijos klausimai. - Kn. 2(1961), p. 187-189.

²⁸ Keturakis. Amerika pirtyje. - Vilnius, 1966. - P. 110.

²⁹ Gudaitis L. Teisybė ..., p. 176.

³⁰ Ten pat, p. 227.

³¹ Viliūnas G. Literatūrinis gyvenimas nepriklausomoje Lietuvoje (1918-1940). - Vilnius, 1998. - P. 88.

³² Lietuvos TSR bibliografija. Serija A, Knygos lietuvių kalba. - Vilnius, 1988. - T. 2: 1862-1904, kn. 2, p. 308.

³³ Diena. - 1995, spal. 12-20.

³⁴ Tegul atmintį laikas išsaugo : kalbininko Juozo Laboko atminimui. - Vilnius, 1999. - P. 22.

Summary

„Lietuviškieji slapyvardžiai“ (*Lithuanian Pseudonyms*): Conclusions and Problems

Jonas MAČIULIS

In 1995-1999, the Centre of Bibliography and Book Science within the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania published a four-volume work „Lietuviškieji slapyvardžiai“.

Article analyzes the reasons of pseudonyms' usage in press, reveals the importance and history of clarification of pseudonyms, defines the role of separate individuals in the identification of pseudonyms (historians, bibliographers, literary specialists, press researchers). It also indicates the most significant works issued in the past specifically for the purposes of identification of pseudonyms. Some of them are compared with the ones announced in the 4th volume. E.g., the list published by V. Biržiška and titled „Lietuviškieji slapyvardžiai ir slapyraidės“ (*Lithuanian Pseudonyms*) records 6400 pseudonyms and the 4th volume - even 22 145 pseudonyms.

Analyzing the contents of the vocabulary of „Lietuviškieji slapyvardžiai“, the author of the article and the compiler of the publication indicates that the description of each pseudonym (record in the computer) comprises 4 elements: pseudonym, author's surname, who signed under the pseudonym, his name and the years of his life-time, publications, which he signed under the definite pseudonym, sources from which information about the particular

pseudonym have been taken (archives, books, articles, information obtained from different individuals, etc.). The article enumerates the authors who mostly used pseudonyms (Kazys Grinius, Balys Sruoga, Mykolas Biržiška, others), including publications where these pseudonyms have been mostly used: „Aušra“ (*Dawn*), „Varpas“ (*Bell*), „Lietuvos ūkininkas“ (*Lithuanian Farmer*), many others. Disclosing peculiarities about word-formation of the Lithuanian pseudonyms, author comes to the conclusion that the names of trees, birds, nature phenomena, characteristics about the social status of an individual have been selected for a pseudonym, which have acquired in the consciousness of the nation some moral or ideological meaning and could intensify and make stronger the main idea of the article, poem or story.

In the conclusions of the article, the author notes that together with the aesthetic still exist many social, ideological, moral reasons, which stimulate the authors to sign their works under pseudonyms. It is necessary to continue to collect, identify and publish pseudonyms used both in the past and nowadays, because they are not only the result of social, political, moral contradictions, but part of cultural representation and mentality of the nation as well.

Vytautas Armonas (Witold Armon) - etnografas, bibliografas, bibliotekaininkas. Gyvena Torunėje ir dirba tenykščiame Mikalojaus Koperniko universitete. Jo 75-erių metų jubiliejus buvo pažymėtas iškilėmis universitete, o akademinis leidinys „Bibliologia“ 4-ajame numeryje išspausdino V. Armonui skirtą straipsnį bei išsamią jo darbų bibliografiją (žr. Acta Universitatis Nicolai Copernici: Bibliologia. Toruń, 2000, p. 17-19, 31-43).

Vytautas Armonas gimė 1924 m. liepos mėn. 27 d. Kėdainiuose. Baigęs Kauno 6-ąją gimnaziją, jis pradėjo dirbti Lietuvos geležinkelio tarnyboje, tačiau 1943 m. nacių buvo išvežtas priverstiniais darbams į Vokietiją. Po karo apsigyveno Lenkijoje, 1947 m. pradėjo studijuoti Poznanės universiteto Humanitarinių mokslų skyriuje, kurį baigė 1951 m., įgydamas magistro laipsnį iš antropologijos ir etnografijos istorijos. Studijų metais dirbo universiteto bibliotekoje, o jas baigęs - Archeologijos muziejuje.

1964 m. atvyko į Torunę, kur iš pradžių dirbo M. Koperniko universiteto bibliotekos fondų saugotoju, o vėliau skyriaus vedėju. 1976 m. šiame universitete įkūrus Bibliotekininkystės katedrą, tapo jos dėstytoju. Juo dirbo iki išėjimo į pensiją 1989 m., bet ryšių su katedra nenutraukė iki šiol.

Lenkijoje V. Armonas pirmiausia pripažįstamas kaip antropologijos istorijos žinovas. Jis taip pat nemažai rašė apie lenkų ir lietuvių etnografijos tyrinėjimus. Ypač didelį atgarsį sukėlė jo studijos apie Oskaro Kolbergo lietuvių kultūros tyrinėjimus bei darbas rengiant šio mokslininko 53-iajį raštų tomą, skirtą Lietuvai.

Nuo 1958 m. V. Armonas bendradarbiavo tęstiname leidinyje „Polski Słownik Biograficzny“, kuriame paskelbė keliasdešimt žymių žmonių, tarp jų ir lietuvių Maurikio Griškevičiaus, Lauryno Ivinskio, Jono Jaknavičiaus, Liudviko Adomo Jucevičiaus, Antano ir Jono Juškų, biogramų. Taip pat kurį laiką bendradarbiavo Bostone leistoje „Lietuvių enciklopedijoje“. Pastarajai jis pateikė

MŪSŲ BIČIULIS VYTAUTAS ARMONAS

medžiagos apie Lenkijos kultūros, visuomenės veikėjus, iš kurių nemaža dalis buvo glaudžiai susijusi su Lietuva. V. Armonas visą laiką domėjosi lituanistiniais tyrinėjimais. Lenkijos spaudoje jis yra paskelbęs Juozo Lingio, Jurgio Gimbuto, Juozo Žilevičiaus, Vacio Miliaus, Vlodo Žulkaus darbų recenzijų.

Vytauto Armono lituanikos darbai yra sulaukę dėmesio Lietuvoje ir išeivijoje. Apie juos rašė Jonas Balys, Vladas Žukas, Kazys Grigas, Ambraziejus Jonynas, Vacys Milius. „Lietuvių enciklopedijos“ 36-ajame tome yra išspausdinta V. Armono biograma.

V. Armonas ne tik domėjosi Lietuvoje leidžiamais lituanistiniais darbais, bet ir stengėsi kiek galėdamas prisidėti prie jų rengimo. Pavyzdžiui, jis yra pateikęs keletą Lietuvos bibliografijos A serijos „Knygos lietuvių kalba“ I tomo papildymų. Pastaraisiais metais jis skyrė nemažą dėmesio Bibliografijos ir knygotyros centro parengtam leidiniui „Lietuviškieji slapyvardžiai“, yra atsiuntęs atsiliepimų apie visus šio leidinio tomus bei pateikęs reikšmingų pastabų.

Pateikiame kiek pageduotą V. Armono laišką, kurį jis parašė „Lietuviškųjų slapyvardžių“ rengėjams, išėjus IV tomui. Tai darome ne tik iš pagarbos lietuviškosios kultūros puoselėtoji, bet ir norėdami supažindinti „Lietuviškųjų slapyvardžių“ vartotojus su jo pateiktais papildymais bei patikslinimais, į kuriuos bus atsižvelgta rengiant šio leidinio papildymų tomą.

ATVIRAS LAIŠKAS
„LIETUVIŠKŲJŲ SLAPYVARDŽIŲ“
RENGĖJAMS

Mielosios kolegės! Mielieji kolegos! Visų pirma reiškiau kuo nuoširdžiausias gratuliacijas (sveikinimus - J.M.), užbaigus milžinišką, taip lietuvių kultūros istorijai reikalingą darbą. Tokio masto darbas tegalėjo būti atliktas tik nepriklausomoje Lietuvoje, likvidavus cenzūrą. Džiugina ir tiesiog stebina dabar Lietuvoje atliekamų darbų apimtys ir reguliarius publikavimus. Juolab žinant šio darbo sąlygas sovietmečiu.

Dabar šios sąlygos sunormalėjo, o

pradėjus naudoti modernią techniką, bibliografinis darbas supaprastėjo. Bet tai visai nemenkina Jūsų atlikto darbo bei jo prasmės. Kas gi geriau kaip aš gali suprasti, ką reiškia bibliografinės ir biografines paieškos. Bene 1958 m. įsijungiau į „Polski Słownik Biograficzny“ rengimą. Parašiau daugybę leidybinių, neviešų, recenzijų. Už vieną labai supyko autorius, vienas iš „Słownik“ redaktorių, - ir pasibaigė mūsų bendradarbiavimas. Maždaug nuo 1961 m. pradėjau rašinėti į „Lietuvių enciklopediją“, bendradarbiavimą teko nutraukti dėl politinių priežasčių, bet dar spėjau išsiųsti medžiagą I papildymų tomui.

Vis dėlto, gerėdamasis Jūsų atliktu darbu, noriu pateikti bent kiek kosmetinių patikslinimų.

Sužavėjo Jūsų nuoseklumas spausdinant mergautines moterų pavardes, tačiau ar taip jau sunku buvo nustatyti Onos Maksimaitienės mergautinę pavardę - Girčytė (žr. Lietuvių enciklopedija, t. 7, p. 277, taip pat Tarybų Lietuvos enciklopedija, t. 2, p. 681)? Žavi ir tai, kad slapyvardžių aprašai buvo nuolat tikrinami, tikslinami ir papildomi įtraukiant net pačias naujausias žinias, bet krenta į akis, kad daugiau dėmesio skiriama tiems autoriams, kurie vartojo daugiau negu vieną slapyvardį. O juk retai rašiusių ir pasirašiusių vos vienu kitu slapyvardžiu pažymėjimas žodyne tebus vienintelis jų pėdsakas lietuvių kultūros istorijoje paliudijimas. Štai kodėl aš galvoju apie papildomas paieškas nustatant kai kurių autorių gyvenimo datas. Tačiau ne visada buvo pasiremta ir jau esamais šaltiniais. Pavyzdžiui, sąvade kažkodėl nenurodyti Boriso Melngailio (1904-1965) gyvenimo metai. Juos visai nesunku buvo rasti, tereikėjo pasižiūrėti į atitinkamus „Lietuvių enciklopedijos“ tomus bei papildymus.

Beje, bibliografas negali dirbti pagal žinomą Evangelijos posakį: nežino kairė, ką daro dešinė. Kodėl taip sakau? 1969 m. atvežiau į Vilnių „Lietuvos bibliografijos“ A serijos I tomo papildymus, kurie ir buvo išspausdinti 1990 m. „Knygų lietuvių kalba“ I tomo (1547-1861) papildymuose. Juose, remiantis mano